

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**Božena Němcová v pohledu Václava Tilla a Miroslava
Ivanova**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eliška Jechová

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc.

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 14. dubna 2014

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji panu prof. PhDr. Viktoru Viktorovi, Csc. za jeho bezmeznou trpělivost, odborné rady a cenný čas, který mi během psaní mé bakalářské práce věnoval.

Obsah

1 ÚVOD	2
1.1 Václav Tille.....	3
1.2 Miroslav Ivanov.....	4
2 Původ Boženy Němcové.....	6
3 Lásky paní Betty.....	9
4 Osobnost Boženy Němcové	14
5 Děti manželů Němcových.....	19
6 Božena Němcová v pohledu Miroslava Ivanova	22
7 Božena Němcová v pohledu Václava Tilla.....	27
8 Můj názor na dílo M. Ivanova a V. Tilla	37
9 Závěr	38
10 Seznam použité literatury	40
11 Resumé	41

1 ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je Božena Němcová v pohledu Václava Tilla a Miroslava Ivanova.

Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že Božena Němcová je spisovatelka, o jejíž osobě slýchávám již od základní školy. Nejvíce mě na ní přitahuje fakt, že názory na její osobu se od sebe často velice liší. Někteří učitelé ji ve svých hodinách idealizují a považují za výbornou spisovatelku, někteří ji naopak zatracují a její díla vůbec neuznávají. A s takto výrazně odlišnými názory na spisovatele se příliš často nepotkáme.

Z toho důvodu mě zajímají postoje Václava Tilla a Miroslava Ivanova, jelikož jejich názory a pohledy na tuto spisovatelku se od sebe dosti liší. Neméně zajímavý je i fakt, že první vydání těchto děl od sebe dělí 81 let, takže každé z nich vzniká za zcela odlišných podmínek. Hned v úvodu bych se chtěla zmínit, že pro svou bakalářskou práci čerpám z děl Božena Němcová a Zahrada života paní Betty (později Boženy N.).

Nejprve se budu krátce věnovat životopisům obou autorů, kteří se zabývali Boženou Němcovou, jelikož má bakalářská práce pojednává právě o jejich pohledech na tuto spisovatelku.

V první kapitole bakalářské práce rozeberu původ Boženy Němcové, který je pro svoji nejasnost často rozebíraným tématem. Druhá kapitola nese název Lásky paní Betty, takže v této kapitole se budu věnovat manželství Boženy Němcové, ale i jejím milencům. Ve druhé kapitole se také krátce zmíním o jejích dětech, kterým se budu obšírněji věnovat v kapitole čtvrté. Kapitola číslo tři je věnována osobnosti Boženy Němcové. V této kapitole jsou informace o její podobě, charakteru a jejích typických vlastnostech. Pátá kapitola se zabývá názory Miroslava Ivanova na život, dílo a osudy Boženy Němcové. Šestá kapitola objasňuje zase názory Václava Tilla. V kapitole sedmé rozebírám své názory na dílo M. Ivanova a V. Tilla o Boženě Němcové.

V závěru se potom pokusím shrnout rozdíly v pohledech Miroslava Ivanova a Václava Tilla na Boženu Němcovou.

1.1 Václav Tille

Václav Tille, známý literární historik, divadelní kritik, překladatel a prozaik, se narodil 16. února 1867 v Táboře a zemřel 26. června 1937 v Praze. Jeho celé jméno zní Václav Josef Tille. V literárním světě se můžeme setkat s mnoha jeho pracemi, z nichž některé jsou publikovány pod jeho pseudonymem. Svě pravé jméno, tedy Václav Tille, používal při publikování vědeckých prací. Pseudonym, Václav Říha, využíval při publikování beletrie určené mládeži a dětem.

Pocházel z učitelské rodiny. Otec se jmenoval Antonín Tille a matka Marie Eisensteinová. Na základní školu chodil nejprve do Třeboně, a to od roku 1872 do roku 1873, poté navštěvoval základní školu v Litomyšli. Následně pokračoval ve studiu na piaristickém gymnáziu v Litomyšli, kde byl jeho otec ředitelem, a po přestěhování rodiny do Prahy pokračoval ve studiu na 1. českém reálném a vyšším gymnáziu. Po ukončení studia na gymnáziu (roku 1885) pokračoval ve studiu na Univerzitě Karlově. Zde vystudoval na FF romanistiku a slavistiku. Byl žákem J. Gebauera, který mu pomohl získat stipendium k cestě na Valašsko. Zde sbíral lidové povídky, které později zpracoval podle edičních vědeckých zásad. Tille zkoumal vybrané skupiny pohádek a snažil se najít jejich mytické jádro. Začal se zabývat pohádkami K. J. Erbena a B. Němcové, snažil se dopracovat k původní vyprávěné podobě pohádek a sledovat, jak byla ústní slovesnost upravena beletrizovaným podáním, bral v úvahu také sociologické hledisko.

V následujících letech podnikl několik dalších cest do zahraničí. Nějaký čas strávil například ve Francii, v Rakousku, v Belgii a v několika dalších zemích. V roce 1894 odjel Václav Tille na Moravu, kde potkal svoji budoucí manželku Julii Auředníčkovou, dceru Otakara Auředníčka. Jejich manželství zůstalo bezdětné.

Po zakončení studia na UK působil nějaký čas v pražské univerzitní knihovně. Roku 1911 se stal řádným profesorem na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Václav Tille nikdy ani neuvažoval o tom, že by vyučoval na střední škole. Nepovažoval to totiž za skutečnou profesuru. V letech 1921 až 1922 působil jako děkan Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Založil divadelní seminář, čímž položil základy výuky divadelní vědy jako samostatné vědní disciplíny. Aktivně spolupracoval s mnoha kulturními a vědeckými společnostmi, například s Národopisnou společností československou, se Společností přátel starožitností českých,

s Československým dramatickým svazem a tak dále. Také přispíval svými články do Národních listů, Literárních novin aj.

Známý byl také svými překlady, kterými umožnil nahlédnout do dějin anglické a italské literatury.

Mezi jeho zájmy patřily sport, amatérské fotografování, ale také fascinace jezevčíky. Dalším velkým zájmem byla osobnost Boženy Němcové, jejíž životopis zpracoval. Tento životopis může být považován za „omluvu“ Boženě Němcové. Její poslední láska – Hanuš Jurenka – se oženil s nejmladší sestrou otce Václava Tilleho a ten tento počin nejspíše považoval za křivdu na Boženě Němcové, které se dopustil právě jeho rod. Po svatbě jeho sestry s Hanušem Jurenkou už Antonín Tille spisovatelku nikdy nenavštívil.¹

1.2 Miroslav Ivanov

„Člověk dvacátého století chce vědět, chce znát.“²

Miroslav Ivanov se narodil 10. dubna 1929 v Josefově nad Metují (dnes Jaroměř) a zemřel 23. prosince 1999 v Praze. Zajímal se především o historii a o literaturu faktu. Literatuře faktu věnoval dominantní část své tvorby. Studoval na reálném gymnáziu v Josefově, kde v roce 1948 úspěšně odmaturoval. Poté studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obory český jazyk a historie. Na katedře české literatury později působil jako asistent, v této době mu vyšla první kniha Bohové odešli. Byl redaktorem časopisu Hlas revoluce. Psaní se později stalo jeho řemeslem. Nejenže vydal 35 knih, ale také psal do mnoha časopisů (Květy, Literární noviny, Host do domu...). Ve svých dílech se věnoval námětům, které jsou pro čtenáře zajímavé, a to hlavně dosud nevyřešeným záhadám. Psal o období nacistické

---

¹ *Lexikon české literatury 4/I S-T*. S. 920-927. Literární řada.

Slovník českých spisovatelů. S. 682.

Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2.: Čeští spisovatelé. S. 420-421.

BLÜMLOVÁ, Dagmar. *Evropan Václav Tille*.

² VAŠÁK, Pavel. Autor a literatura faktu: (k padesátinám Miroslava Ivanova). *Literární měsíčník*. 1979, roč. 8, č. 4, s. 119

okupace, o atentátu na Heydricha, národním obrození. Jeho tvorbu můžeme pomyslně rozdělit do tří oblastí. První z nich jsou díla věnovaná nacistické okupaci. Tyto práce jsou nejen jakýmsi varováním pro příští generace, ale jsou také poklonou prostým lidem. Druhá oblast se věnuje pracím historickým. Tyto práce se zaměřují na konkrétní významné historické události. Patří sem například dílo *Lenin v Praze, Jak umírá vojevůdce*. Třetí oblastí jsou díla české literární historie. Patří sem například kniha *Tajemství RKZ*, která pojednává o Rukopisech. Při tvorbě tohoto díla Ivanov sestavil tým odborníků, se kterými úspěšně prokázal, že Rukopisy nevznikly v dobách, do kterých se hlásily.

Ve svých dílech kombinoval různé postupy. Používal reportáže, beletristické postupy, citace, detektivní postupy, ale přidával i další vědecké metody a svědecké výpovědi. Psaní jeho knih vždy předcházelo podrobné pátrání, mnoho telefonátů, schůzek, dopisů. Někdy dokonce došlo i na laboratorní pokusy, jako například při psaní knihy *Tajemství RKZ*.

Jeho styl psaní je velice osobitý a náročný, přesto nezapomínal ani na dětské čtenáře. Ve své tvorbě pro děti se věnuje snaze o nenásilné seznámení dětských čtenářů s cizími zeměmi. Jedna z jeho knih pro děti nese název *Gaston, tvůj kamarád z Francie*.

Základní problém přijetí děl M. Ivanova bylo, že řada vědeckých osobností jeho dílo ani postupy nepovažovala za vědecké. M. Ivanov totiž upustil od neosobního objektivního způsobu tvorby textu, ale výrazně svůj výklad pojímal jako beletristický nebo jako reportáž. Jeho pojetí vypravěče bylo velice osobité a nezvyklé. Autor buď sám řeší určitý problém, detailně popisuje vše, co se událo (například i to, že pršelo), používá citace z dopisů, rozhovorů... Nebo autor není vlastním účastníkem děje. Autor pouze popisuje a dává řád procesu, kterému sám nebyl přítomen. Obě dvě varianty pojetí mezi sebou nemají přesně vymezené hranice, navzájem se často prolínají.

Miroslav Ivanov byl, stejně jako Václav Tille, uchvácen osobností Boženy Němcové. Fascinace její osobou začíná zřejmě v době jeho mládí, kdy po dobu 15 let obývá stejný dům jako před mnoha lety Němcová. Zde začínají jeho první romantické sny.³

---

³ *Slovník českých spisovatelů*. S. 278-279.

VAŠÁK, Pavel. Autor a literatura faktu: (k padesátinám Miroslava Ivanova). *Literární měsíčník*. 1979, roč. 8, č. 4, s. 119-121.

CHALOUPEK, Otakar. Pětapadesátiletý Miroslav Ivanov. *Literární měsíčník*. 1984, roč. 13, č. 4, s. 130.

2 Původ Boženy Němcové

Nad původem této spisovatelky se dodnes vedou diskuse, nikdo si není jistý, kdo byl vlastně matkou a otcem slavné Barborky - slečny Betty – paní Boženy.

Nahlédněme tedy na toto ošemetné téma očima Václava Tilla a Miroslava Ivanova. Začteme-li se do knihy Václava Tilla, monografie zvané Božena Němcová, dozvíme se, že Barbora, jak znělo dívčí jméno Němcové, byla dcerou Terezie Novotné a Jana Pankla. Narodila se 4. února 1820 teprve čtrnáctileté Terezii a o jedenáct let staršímu kočímu Janu Panklovi. Terezie a Jan vstoupili do manželství až půl roku po narození dcery, a to 7. srpna ve Skaličce. Přičemž Jan se do manželství příliš nehrнул, jeho sestra se mu sňatek neustále snažila rozmluvit. Terezie svou prvorozenou dceru neměla příliš v lásce, jelikož přišla příliš brzy a zkazila jí tak mládí. Pouze takto hovoří o původu spisovatelky Václav Tille, nijak dále nebádá a nepolemizuje.

Když však otevřeme knihu Miroslava Ivanova- Zahrada života paní Betty (později Boženy N.) – zjistíme, že bádání o spisovatelčině původu věnoval celou kapitolu Narození, která je přes sto stránek dlouhá. Miroslav Ivanov se domnívá, že matkou Barborky, později Boženy Němcové, není Terezie. Uvažuje nad tím, že by jejími rodiči mohli být kněžna Kateřina Vilemína Zaháňská a kníže Metternich, či Dorothea Périgordová-Talleyrandová a Karl Clam-Martinic, nebo dokonce úplně neznámá žena. Uvažuje také nad možností, že by otcem mohl být opravdu Jan Pankl a matkou nějaká výše postavená žena.

Ivanov dokonce tvrdí, že si nejsme jistí ani skutečným datem narození Boženy, tudíž ani jejím věkem. Jediné datum, jehož správnost je nepochybná, je datum křtu – 5. února 1820 (ve Vídni). A křest se obvykle provádí u novorozenců dětí. Ale její „matka“ Terezie při zápisu v českoskalické škole nejednou udává rok narození 1818, několikrát dokonce 1817. Navíc také Ivanov vyvrací, že by Terezii bylo 14 let, když se Barbora narodila. Nyní totiž víme, že se Terezie narodila 8. listopadu 1797, což znamená, že jí v době narození Barbory bylo 23 let (tedy za předpokladu, že se Barbora narodila roku 1820). Pokud by se opravdu Barbora narodila roku 1820, znamenalo by to, že jí matka dala do školy ve věku 4 let a 7 měsíců, přičemž každý den by dcera musela sama ujít cestu do 4 kilometru vzdálené školy a zpět, což by bylo vzhledem k jejímu nízkému věku od její matky poněkud bezcitné. Nabízí

se nám tedy dvě možnosti. Buď se Barbora narodila roku 1820, ale Terezie se jí chtěla předčasně zbavit, a tak musela lhát o jejím věku, jelikož by jí tak malé dítě do školy nevzali, nebo se Barbora skutečně narodila roku 1817/1818.

Dalším důvodem k domněnkám je zvláštní vztah chvalkovické vrchnosti k rodině Panklových. Některé údaje jsou pouze nepodloženými pověstmi, jiné jsou naopak fakty. Za zvláštní můžeme považovat, že Barbora byla poslána na vychování do chvalkovického zámku, kde se z ní postupem času stala slečna Betty. Podivné je, že žádnému z ostatních dětí manželů Panklových se takovéto možnosti nedostalo. Dále se také můžeme dopátrat toho, že Terezie Panklová v lékárně vyzvedla léky pro Barboru, za které ale nezaplatila, jelikož se domnívala, že účet za ni zaplatí vrchnost. To by byl poněkud troufalý čin, pokud by neměla důvod k tomu, aby se domnívala, že za ni účet vrchnost má zaplatit, jelikož je to vlastně její povinnost. Prostor k domněnkám dává také fakt, že hrabě Schulenburg věnuje Panklovi domek v Ratibořicích. A když se slečna Betty vdává, dostává darem od vévodkyně Kateřiny Vilemíny krásné granátové náušnice.

Nepodložené je ovšem to, že Pankl obdržel od Metternichovy kanceláře obnos peněz hned poté, co pojal Terezii za manželku a přijal Barboru za svou dceru. Pokud by tento obnos obdržel, pak bychom skutečně mohli soudit, že se jednalo o Metternichovo dítě. Zdá se ale, že chvalkovická vrchnost měla k slečně Betty neobyčejně blízko. Během pátrání po skutečném původu Miroslav Ivanov narazil na Milotu Fanderlíka, vnuka Boženy Fanderlíkové, rozené Helceletové (dcera Jana Helcelety), jenž mu přetlumočil, co mu jeho babička řekla roku 1923 o Boženě Němcové, kterou osobně znala. Paní Božena Fanderlíková tvrdila, že Božena Němcová nebyla dítětem Panklových, ale že byla ze šlechtického rodu, a to z okruhu paní kněžny Kateřiny Vilemíny Zaháňské. Neřekla tedy, že byla dcerou Kateřiny Vilemíny Zaháňské, ale pouze z jejího okruhu, což vrací naši pozornost zpět k Dorotheji Périgordové-Zaháňské. Během zkoumání událostí jejího života jsme narazili na fakt, že Dorothea porodila v září 1816 v lázních Bourbon-l'Archambault nemanželskou dceru, kterou pojmenovala Marie-Henrietta Dessalová a kterou ihned po narození předali šedesátiletému muži jménem Pierre Buissonnier. Ten se o ni měl, za jistou finanční odměnu, postarat. Toto děvčátko vzhledem k dohledatelnému pozdějšímu životu nebylo Božena Němcová. I přesto nadále uvažujeme o Dorotheji jako o možné matce Boženy Němcové.

Bratr výše zmíněného Miloty Fanderlíka Velen Fanderlík se snažil vypátrat skutečný spisovatelčin původ. Stejně jako Miroslav Ivanov i on se domnívá, že spisovatelčinými rodiči nebyli manželé Panklovi. Pan Velen se nejprve domníval, že byla nemanželskou dcerou knížete Metternicha a kněžny Kateřiny Vilemíny Zaháňské. Že matkou byla kněžna Zaháňská, mu později pan Adolf Irmann v jejich vzájemné korespondenci vymluvil jako nepravděpodobné. Na otcovství knížete Metternicha však trvá i po osobní schůzce s Adolfem Irmannem. Snaží se společně najít důkaz o tom, že Metternich vyplatil Panklovi peníze. Do jeho teorií vstupuje Dorothea jako matka Němcové. Nejprve se domnívá, že jde o dítě Dorothey s knížetem Metternichem, což po řádném prostudování života Dorothey uzná za omyl. Nyní v jeho úvahách o otcovství figuruje Karl Clam-Martinic. Bohužel dříve, než mohl Adolf Irmann záhadu o biologických rodičích Němcové vyřešit, zemřel.

Záhada tedy zůstává i nadále nevyřešená. Matkou může být Terezie Panklová, Kateřina Vilemína Zaháňská, Dorothea Périgordová, ale i zcela neznámá žena. Terezie si od své dcery udržovala odstup, také uváděla nepřesné datum narození své dcery, jako by ani nevěděla, kdy se přesně Barbora narodila. Kněžna Kateřina Vilemína má naopak k Barboře zvláštní pouto, dokonce nechá Barboru vychovat na chvalkovickém zámku mezi vrchností. Proti mluví tvrzení, že kněžna byla po nelehkém porodu své nemanželské dcery Gustavy (1801) údajně neplodná. Kdyby se jí opravdu nějakým zázrakem roku 1820 narodila dcera, nejspíš by ji nechtěla dát pryč, nýbrž ji mít u sebe. Dorothea by odpovídala tvrzení Boženy Fanderlíkové, jednalo by se totiž o osobu z okolí kněžny Kateřiny Vilemíny. Dorothea navíc porodila celkem tři nemanželské dcery. Nebo by se mohlo jednat o onu neznámou ženu, což by nám budoucí pátrání značně zkomplikovalo.

Ač otázka o původu Boženy Němcové zůstává zatím nezodpovězena, spisovatelčiny umělecké kvality to nijak nesnižuje.

3 Lásky paní Betty

Jediné, po čem srdce Boženy Němcové toužilo, byla pravá láska. Ve svých dopisech uvádí, že by ráda našla muže, kterého by mohla obdivovat a uctívat. Zkrátka takového, k němuž by mohla vzhlížet.

Miroslav Ivanov se ve své knize poměrně hodně zabývá právě milostným životem spisovatelky, tedy aspektem spisovatelčina života, který Václav Tille příliš podrobně nerozebírá. Václav Tille se snaží příliš nenarušovat spisovatelčino soukromí, snaží se být korektní. Ivanov se naopak pokouší spisovatelku nastínit ze všech možných úhlů pohledu, chce, aby byla pochopena. Snaží se vše uvést na pravou míru, jelikož o milostných pletkách Němcové dodnes koluje mnoho nepravd a dohadů. Ivanov ve své knize rozebírá její vztah k manželovi, ale také k jejím milencům a ctitelům, o které vzhledem k jejímu krásnému zjevu a výrazně odlišné povaze nebyla nouze. Život spisovatelky výrazně ovlivnilo celkem šest mužů. Prvnímu z nich byla proti své vůli dána ve velmi mladém věku. U zbylých pěti potom v průběhu svého života hledala útěchu, lásku a pochopení, tedy city, které jí její manžel nebyl schopen poskytnout. Dále bych do této kapitoly také ráda zařadila její čtyři děti, ke kterým měla opravdu silný vztah. V jejích dopisech můžeme dokonce najít, že děti jsou jí jedinou útěchou.

Dne 12. září 1837 se v České Skalici koná svatba. Betty Panklová si bere o 15 let staršího Josefa Němce. Později ve svých dopisech uvádí, že v den svatby neplakala proto, že by milovala někoho jiného než svého nastávajícího, pouze oplakávala ztrátu své svobody. Betty Panklová se vdává plná ideálů a krásných představ o svazku manželském. Později, konkrétně roku 1857, vysvětluje svému choti, že ji jako mladou nikdo nepoučil o pravém světě, a tak očekávala pouze a jenom to, co si vysnila, což ale s Josefem Němcem neměla naději dostat. Jejich povahy se naprosto lišily. Ona byla romantická, věčně zasněná, on byl unavený životem, prací a pro její sny a představy neměl pochopení. Svého manžela si vážila, ctíla ho, ale nikdy ho nemilovala. Zklamání přichází záhy po svatbě. Své sestře Adéle píše, že již osm dní po svatbě plakala první hořké slzy.

Šestého srpna 1838 se manželům narodil jejich první syn, kterého pojmenovali Ignác Josef, ale říkali mu Hynek. Němec dostává práci v Litomyšli, a tak se rodina v září 1839 stěhuje. Zde se jim záhy po příjezdu narodí druhý syn – Karel.

V této době vstupuje do života Němcové první milenec – Gustav Vacek – student pražské malířské Akademie. Němcové imponuje jeho jemná, vytříbená povaha, která je tak vzdálená od povahy jejího obhroublého manžela. O vztahu mezi Vackem a Němcovou toho moc nevíme. V pozůstalosti Gustava Vacka byla nalezena malba krásné černovlasé dívky, která jako jediná připomíná tuto milostnou epizodu života obou milenců.

Roku 1840 se Němcovi stěhují do Polné, kde zažijí jedno z mála společných šťastných období. Tady Němcová poprvé pociťuje ono vlastenecké cítění a plně si uvědomuje českou otázku. Konečně má možnost vidět svého muže z té lepší stránky. Je to sice člověk jí povahově vzdálený, avšak zároveň je také zapáleným a oddaným vlastencem. Právě zde se z paní Betty Němcové stává paní Božena Němcová, přijímá tu totiž toto vlastenecké jméno. Stejně tak učiní i její manžel, který přijímá vlastenecké jméno Bořivoj – Josef Bořivoj Němec. Na tomto místě se jí narodí třetí dítě – dcera Theodora „Dora“.

Roku 1842 se Němcovi stěhují zpět do Prahy, kde se jim narodí čtvrté, poslední, dítě – Jaroslav. K sobě do bytu Na Poříčí si vezmou podnájemníka – Václava Bolemíra Nebeského – tedy první velkou lásku Boženy Němcové. Václav Tille a Miroslav Ivanov se rozcházejí v názorech na to, kdy došlo k seznámení Boženy Němcové s Nebeským. Tille zastává názor, že k setkání Němcové s Nebeským došlo až v roce 1843, a to nejspíš na bále na Žofíně, který se konal 8. února. Miroslav Ivanov si naopak myslí, že k setkání došlo už někdy během roku 1842, jelikož 21. ledna vyšla v časopisu Květy báseň Nebeského, která v podstatě dokládá ono dřívější seznámení. Nemůžeme jít ale příliš daleko do roku 1842, jelikož v říjnu se Němcové narodil syn a k okouzlení Nebeského Němcovou tedy došlo nejspíš až po jeho narození.

Vztah s Václavem Bolemírem Nebeským byl pro Němcovou velice důležitou životní etapou, jelikož právě Nebeský Němcovou přiměl k tomu, aby začala umělecky tvořit, právě on ji vedl a pomáhal jí v jejích uměleckých začátcích. Ale tato láska neměla dlouhého trvání, skončila již v říjnu 1843. Příčinou jejího konce byla přemíra citu ze strany Němcové. Jak již ve svých dopisech dříve uvedla, ona hledala někoho, koho by mohla bezmezně obdivovat a celým

srdcem ho milovat, což bylo nejspíš pro Nebeského příliš. Za jejich rozchod mohly částečně i pomluvy, které se šířily Prahou. Milenci totiž svůj vztah příliš netajili. Nebeský po rozchodu s Němcovou odjíždí do Vídně, aby se snáze vzpamatoval, a tím jejich vztah zcela končí. Další spisovatelčinou láskou byl Jan Helcelet, kterému Němcová dala bratrské jméno Ivan. Dříve než se poznali osobně, znali se skrz korespondenci. Nejdříve Helcelet spolu s Josefem Hanušem pouze nahlíželi do listů, které od Němcové dostával Klácel, zakladatel Česko-moravského bratrstva, do něhož Němcová i se svým manželem náležela. Později si však s Němcovou začal vyměňovat dopisy sám. Němcová udělala na všechny tři muže hluboký dojem. Klácel, Helcelet i Hanuš k ní začali pociťovat silnou náklonnost, ale Němcová tuto náklonnost opětovala pouze Helceletovi, což samozřejmě způsobilo pozdější rozepře. Roku 1850 je Němec pracovní přeložen do Uher, zatímco jeho žena zůstává s dětmi v Praze, jelikož se jí nelíbí představa, že by děti chodily do nečesky mluvících škol.

Dne 24. dubna 1851 se vydává směr Uhry na návštěvu za manželem. Ale cestou se stavuje v Brně, kde se konečně osobně setkává s Helcelem a Klácelem. Společně se vydají na Mniší horu, kde spolu povečeří. Helcelet je Němcovou zcela okouzlen a Němcová zjevně pociťuje totéž. K jejich prvnímu milostnému sblížení dochází, jak pozdější korespondence napovídá, hned toho večera. Po jejím návratu do Prahy se setkává s prudce žárlivou reakcí Hanušovou. Hanuš také odejde z Česko-moravského bratrstva, a způsobí tak jeho zánik.

Němcová opět vkládá do nového vztahu všechny své naděje na vysněnou pravou lásku a bohužel znovu doplácí na svou povahu. Helcelet jí jasně řekne své stanovisko, a to jest, že o žádný vážný vztah nestojí, že si chce pouze užívat bohémského života. Němcová mu později v korespondenci nabídne, že může využít pohostinství jejího bytu, on však jí odpovídá, že nezamýšlel zůstat déle, ale mluvil pouze o krátké návštěvě. Ta se nakonec ani neuskutečnila. Němcová dostává od Klácela nabídku k pobytu na Horách Matky Boží a tam i s dětmi v létě odjíždí. Nečekaně přijíždí i Helcelet. Němcová je opět ztracená v představách o lásce, zatímco Helcelet její city nesdílí, což jí v korespondenci opět zcela jasně sdělí. Němcová konečně pochopí, že Helcelet její lásku neopětuje. Dne 16. března 1852 jí dal v dopise na srozuměnou, že už dále nechce pokračovat ani ve vzájemné korespondenci, čímž nadobro ukončil jakýkoli vztah, a to i ten ryze přátelský. Dále se o Němcové vyjadřoval již jen ve špatném slova smyslu. Ve svých dopisech s Hanušem se jí vysmívali, zatímco ona

stále psala pouze a jen přátelským tónem. A tak končí další Boženina láska. Opět zklamáním a zlomeným srdcem.

Záhy vstupuje do spisovatelčina života další muž, je jím Dušan Lambl. Stává se rodinným lékařem po doktoru Čejkovi (v knize Václava Tilleho se objevují náznaky toho, že by i doktor Čejka mohl být jedním z milenců Boženy Němcové), který je nyní velmi nemocný. Lambl vstupuje do Boženina života právě ve chvíli, kdy z něj odchází Helcelet. Nejdříve se jednalo o ryze formální vztah, v neformální se změnil až v lednu 1852, kdy si začali ve své korespondenci tykat, ale jejich milenecký započal až téměř na konci roku 1852. O vztahu Boženy Němcové a Dušana Lambla toho mnoho nevíme. Němcová ho často zmiňuje ve své korespondenci, z níž můžeme vyvodit, jak hluboce tento vztah prožívala. Z jejich vztahu zůstal pouze dvojlíst papíru popsaný tužkou. Zajímavostí je, že Lambl dopsal konec povídky V zámku a podzámčí. Němcová je v této době zřejmě relativně šťastná, neboť konečně našla lásku podle svých představ. Lambl je jí oddán úplně stejně jako ona jemu, navíc je také velice citlivý, ambiciózní a inteligentní. Toto štěstí však netrvá dlouho, neboť Němec začne naléhat, aby se manželka přestěhovala k němu do Uher a Němcová ať už z jakéhokoli důvodu nabídku přijímá.

Dne 9. května 1853 tedy odjíždí za svým mužem do Uher. Karel a Hynek zůstávají v Praze, Dora a Jaroušek jedou s ní. Dobrovolně se vzdává své lásky a odjíždí za manželem, který si žádá její přítomnost. Němec je teď plný optimismu, jelikož se mu dostalo povýšení, a konečně má i velmi slušný plat. Bohužel jeho radost z povýšení neměla dlouhého trvání, už 10. května je Němec nařčen z republikánství a z pomluv císaře Ferdinanda. Oba manželé se ihned ocitají pod policejním dohledem. Němcová se rozhodne, že v Uhrách s manželem nezůstane a bude žít sama v Čechách. Vydává se tedy zpět do Prahy, kde se mezitím rozšířily pověsti o jejím mileneckém vztahu s Lamblem. Navíc se po návratu dozvídá, že v době její nepřítomnosti podlehl nemoci syn Hynek. Bohužel se o jeho zhoršujícím se stavu nedozvěděla včas, což bylo zaviněno policejním dohledem, kvůli kterému byl dopis určený Němcové zabaven. Právě v něm se nacházela zpráva o Hynkově stavu a o tom, že má Němcová ihned pospíchat zpět do Prahy. Navíc se od ní odvrátila většina jejích přátel, jelikož kdo se stýkal s rodinou Němcových, ihned byl prověřován policií. A právě v těchto těžkých časech Němcová píše svou Babičku. Při jejím tvoření se snaží utéct od drsné reality do bezstarostného dětství.

Další vlnu nevole Němcová vyvolá svými styky s mladými umělci, mezi něž patřil například Josef Václav Frič, Václav Čeněk Bendl a Hanuš Jurenka. Václav Čeněk Bendl ji tajně miloval, dokonce jí napsal báseň, kterou založil do jedné z jejích knih. Němcová ale tuto báseň pravděpodobně nikdy nečetla, jelikož ji neobjevila. Kromě Bendlovy platonické lásky zde našla dalšího, posledního milence. Byl jím Hanuš Jurenka. Jejich vztah započal ve druhé polovině roku 1854. V Němcové opět začala růst myšlenka na pravou lásku, bohužel ani tentokrát neměla štěstí. Stejně jako v případě Helcelety ani Jurenkova láska nebyla příliš hluboká. Jeho vztah se spisovatelkou se navíc nelíbil jeho rodině, takže se rozhodla zasáhnout a tento vztah mu rozmluvit. Vztah zaniká záhy, během roku 1855 a 26. října toho roku Jurenka ve svém dopisu sestře uvádí, že již nikdy nebude důvěřovat žádné ženě. Nevíme, co přesně ho vedlo k tomu to výroku, ale je možné, že se dozvěděl něco z Boženiny milostné minulosti. Takto skončil poslední spisovatelčin pokus o nalezení životní lásky. Z jejího dopisu příteli Bendlovi je jasně vidět, že ona o ukončení vztahu nestála a že to tedy bylo Jurenkovo přání.

Jako poslední Boženě nečekaně vyznává city sám její manžel. Dvanáctého prosince 1856 napíše dopis, kterým započne nečekaně laskavou konverzaci se svou ženou. Zdá se, že zapomněl na veškeré neshody, stýská se mu po ní a vyznává jí své city. V jednom ze svých dopisů také navrhuje, aby zapomněli na neveselou minulost a začali znovu. To ovšem Němcová, nyní už ne tak plná ideálů, odmítá. Nevěří již tomu, že je něco takového možné. Tvrdí, že tyto nově vyvolané city jsou pouze důsledkem dlouhého odloučení a že brzy po shledání by se vše vrátilo do původního stavu. Znovu by si nerozuměli, znovu by spolu nevycházeli. A to ona nechtěla. Němec to, i když nerad uznává a upouští od svého zamýšleného návratu k manželce.

Na závěr je nutno podotknout, že Němcová měla velmi cudný vztah k pohlavnímu životu. Klidně by oželela to tělesné, pokud by se jí dostalo nefalšované lásky. Přestože pomluvy hovoří jinak.

4 Osobnost Boženy Němcové

Václav Tille i Miroslav Ivanov se ve svých dílech o Boženě Němcové velice často rozepisují o jejím vzhledu. Oba se shodují, že byla velice krásná, což jí nepochybně otevíralo mnohé dveře. Měla opravdu hodně ctitelů a o její kráse se povídalo široko daleko. Máme k dispozici popisy vzhledu jak z doby rozpuku jejího mládí, tak i z doby, kdy ji krása již opouštěla.

Václav Tille ji popisuje jako nádhernou dívku s alabastrovou pletí, urostlou, štíhlou, s pěkně tvarovanou postavou, hustými černými vlasy a zelenýma očima. Její rodiče ji dokonce nepouštěli po setmění z domu, jelikož se obávali, že by její krása mohla přivábit muže toužící po nezávazném románu. Tille o ní často píše jako o rozkošné krasavici s okouzlující povahou.

Ivanov ve své knize zmiňuje podobu Němcové tak, jak si ji pamatovala sestra Dušana Lambla. Ta ji popisovala jako přenádhernou ženu, kterou byl každý okouzlen. Ženu s překrásným, líbezným hlasem, zasněnými očima a havraními vlasy. Pohybovala se prý velice elegantně. Měla opravdu mnoho ctitelů, kteří ji bezmezně zbožňovali, což samozřejmě způsobilo to, že ji mnohé ženy z duše nenáviděly, jelikož jí tuto pozornost ze strany mužů záviděly. Tento popis ovšem platí pouze pro spisovatelčina mladá léta. Jak roky ubíhaly, Němcová postupně pozbývala své svěží krásy. Podoba Boženy Němcové z roku 1856 už má pramálo společného s okouzlující, půvabnou a elegantní paní Betty. Na fotografii z tohoto roku, kterou ve své knize uveřejnil Miroslav Ivanov, můžeme vidět stárnoucí ženu s prošedivělými vlasy a poměrně nezvykle tvrdými rysy. Kdysi krásné oči dychtící po lásce a vysněném světě jsou nyní vpadlé a postrádají veškeré své mladické nadšení. Na vyzáblém těle visí tmavá blůza a stará sukně. Jedinou nezměněnou věcí na vzezření této ženy jsou vlasy pevně sčesané přes uši dozadu, tentokrát však již nenesou barvu havraní černi, nýbrž prostříbřenou barvu stáří. Přestože je na tomto obrázku Boženě Němcové teprve 36 let, svým vzezřením připomíná spíše babičku. Což je pravděpodobně způsobeno chudobou, s tím spojenou dlouhotrvající nemocí a nepříznivými životními podmínkami – spala na shnilém slamníku, po zdech byla plíseň a často spolu s dětmi hladověla.

Václav Tille ve svém díle prezentuje litografii Boženy Němcové tak, jak ji roku 1862 vyobrazil Josef Farský. Zde je spisovatelka zvěčněna v širokém kabátu, s šátkem zakrývajícím krk a část hlavy a s knihou v ruce. Václav Tille také píše, jak spisovatelka vypadala v době třicátého roku svého života. Je zde popsán její zjev u příležitosti prvního shledání se sestrami Rottovými – Johanou a Žofií – které pocházely ze zámožné, přísně německy zaměřené rodiny. S nimi se Němcová setkala jako překrásná žena, která ve svých třiceti letech vypadala jako devatenáctiletá dívka. Přišla na toto shledání v upnutých šatech s řasnatou sukni, v černém kabátu a s účesem pro ni typickým. Její pleť byla broskvové barvy, její prsty byly velice tenké a její chování opravdu milé. Obě sestry jí byly ihned okouzleny.

Vzhled jejích mladých let však nebyl jediným důvodem zájmu o její osobu. Muže si získala také její nevinná, zvědavá povaha toužící po splnění svých dávných představ a snů. Lákala ji společnost, přepych. Velice ráda koketovala a jako mladá se nebránila nevinným schůzkám s muži, čímž trápila své rodiče, kteří se báli o její nevinnost.

Jakýmsi charakteristickým prvkem povahy Němcové je toužení po lásce. Velice důležité pro pochopení této spisovatelky je přijetí faktu, že Němcová nevyhledávala muže pro ukojení svých tělesných potřeb. Vyhledávala je proto, aby našla svou vytouženou lásku, o níž snila již od svých mladých let. Mnoho lidí ji právě z tohoto důvodu odsuzuje, i když vlastně neprávem. Byla provdána mladá, a to za muže, který se jí při prvním setkání ošklivil a kterému se ze začátku vysmívala, a doufala, že k nechtěnému sňatku nikdy nedojde. Tento muž byl naprosto jiný než ona, nesnažil se ji pochopit a často s ní jednal hrubě, dokonce kvůli němu i předčasně porodila. A tak hledala útěchu v náručí jiných mužů doufajíc, že jeden z nich bude pro ni tím pravým, což se, jak víme, nestalo. Samozřejmě nemůžeme veškerou vinu přičítat povaze Josefa Němce. Božena Němcová byla co se týče mužů poměrně naivní. Měla příliš vysoké nároky, představy příliš vzdálené od skutečnosti. Miroslav Ivanov ve své knize dokonce pochybuje o tom, že by na světě existoval byt jen jeden jediný muž, který by naplňoval spisovatelčiny představy. Němcová také nedokázala milovat napůl a výsledkem bylo ve většině případů to, že její milenec tolik lásky a tolik nároků na svou osobu neunesl, a proto ji opustil. A pokud ji milenec neopustil z tohoto důvodu, bylo to pro to, že ona si od vztahu ihned slibovala doživotní pouto, zatímco druhá strana tento vztah považovala za pouhé chvilkové povyražení. Sama Němcová připouští, že nikdy neměla muže, kterého si vysnila. Tedy takového, kterému by se mohla kořit. Ve svém

dopisu manželovi píše, že měla mnoho ctitelů a u každého ji zaujalo něco jiného. U některého inteligence, u jiného tělo. Nakonec však vždy počáteční slepá zamilovanost opadla a z těchto zdánlivě výjimečných mužů se stali muži zcela obyčejní, které by za manžely nikdy nepojala. Nestála o krátké vášnivé románky, chtěla opravdu hluboký vztah. Sestra Dušana Lambla ve své vzpomínce na Boženu Němcovou uvedla, že matka zcela neschvalovala vztah spisovatelky s jejím synem, neboť si myslela, že láska Němcové je spalující, zhoubná a nebere ohledy.

Dalším důležitým rysem spisovatelčiny osobnosti je, jak ve své knize často uvádí Miroslav Ivanov, že Němcová zkrátka nedokázala nenávidět nebo být rozezlená. Když se od ní její přátelé roku 1853 odvrátili, nikomu nic nevyčítala. Když se jí její bývalý milenec Helcelet vysmíval spolu s jejím přítelem Hanušem, ona dokonce ani nepojala žádné podezření, vždy jim psala pouze přátelsky a upřímně. Božena Němcová byla zkrátka dětsky naivní. Když byla roku 1853 pod policejním dozorem, nejprve ani nepředpokládala, že by se jí z tohoto důvodu mohl někdo stranit. Ivanov ve své knize popisuje její setkání s Karlem Jaromírem Erbenem, který se jí začal vyhýbat v této době právě z politické opatrnosti, přestože předtím byl jejím dobrým přítelem. Němcová potkala K. J. Erbena na ulici a začala s ním zcela přátelsky hovořit, zatímco Erben byl zcela zjevně ochromen strachem z toho, že ho někdo spatří v její společnosti.

Václav Tille ve své knize naopak zmiňuje otevřený slovní útok Němcové z roku 1846 na pražskou společnost. Němcová se otevřeně vysmívá pražskému poklonování a nadbytečnému používání titulů, což podle ní vede spíše k zesměšnění dotyčného než k projevu úcty vůči jeho osobě. Tille také píše o nevraživosti, kterou mezi sebou po nějakou dobu chovali domažličtí obyvatelé a B. Němcová. Spisovatelka sem se svým mužem roku 1845 přišla a snažila se šířit národní uvědomění, chtěla místní dívky učit česky číst a psát, ale zájem nebyl valný. Dne 9. prosince toho roku napsala do Květů list o různých událostech, o kterých četla v domažlické kronice a o kterých se doslechla od své služky Marie Schustrové. Domažličtí si tento list vyložili mylně jako zesměšňování jejich města a manželům Němcovým vyhrožovali fyzickým napadením. Němcová se s nimi po tomto incidentu přestala stýkat a přestaly i její vlastenecké snahy v Domažlicích. Během roku 1846 se s nimi ale opět smířila, i když k nim už nikdy neměla stejný vztah jako před touto neblahou událostí. Také během pobytu rodiny Němcových v Nymburce si B. Němcová

s manželem stihli zneřádit místní duchovenstvo tím, že opustili školní síň během veřejné zkoušky dětí, kdy žáci ze zámožnějších rodin, a tudíž ze speciální vyšší třídy, deklamovali německy. Takže přesně nevíme, jak to bylo s touto stránkou povahy Boženy Němcové, jelikož Václav Tille a Miroslav Ivanov hovoří každý trochu jinak.

Zajímavé jsou také spisovatelčiny nemilostné vztahy. Když se začteme do korespondence Němcové s její důvěrnou přítelkyní Sofií Podlipskou (rozenou Rottovou), občas můžeme mít pochybnosti, zda se jedná o korespondenci pouhých přítelkyň, jejich dopisy mohou někdy působit spíše jako milostné. Nazývají se nejvřelejšími jedinými láskami, milými. Němcová Sofii také oslovuje jako jejího „sokolíka“. Korespondenci podobného charakteru udržuje také se sestrou Sofie (Žofie) Podlipské Johannou. Obě sestry jsou utěšitelkami v krušných dobách Boženina života. Obě jí dávají cenné rady, co si má dál počít. Je možné, že právě toto je Boženin způsob, jak si vynahradit absenci ideálního milenecké vztahu. Němcová se opravdu silně upíná na své přátele, svěřuje se jim, žádá rady, naprosto jim důvěřuje. Přesto nejeden její přátelský vztah končí krutým zklamáním.

Velmi důležitou součástí osobnosti Boženy Němcové byla její snivost, fantazírování. Božena Němcová má svůj vlastní svět, ve kterém nachází bezpečné útočiště. Její život je plný trpkých zklamání, bolesti, chudoby, nemoci, zatímco její vysněná krajina je naplněna pouze štěstím. Tento vnitřní svět si začíná tvořit už jako dítě. Její matka Tereza ji nemá ráda, neprojevuje jí téměř žádnou lásku, a tak se Barbora uchyluje do svého vlastního světa. V pozdějších letech jejího života ji tato snivost umožňuje uniknout od hrubého manžela. V posledních letech života zase představuje útěk od tvrdé reality, od nemoci, bídy a hladu. Ve svých představách se vrací zpět do krajiny svého dětství, na kterou tak ráda vzpomíná. Často se ve vzpomínkách vrací ke svému pobytu ve Chvalkovicích, do Ratibořic, do České Skalice – tedy místa, kam chodila do školy. Tato místa navštěvuje nejen ve svých představách, několikrát za svůj život se sem opravdu vrací. Roku 1859 krajinu svého dětství navštěvuje naposledy. Zavítá do skalické školy, kde se setkává s nynějším učitelem. Podívá se také do Ratibořického údolí, kde nepochybně opět vzpomíná na šťastná dětská léta. Zajde se podívat na Staré bělidlo, kde se odehrával děj jejího nejslavnějšího díla Babičky. Krásné, staré, malebné stavení. Další věc, kterou si Božena Němcová pouze vysnila. Panklovi nikdy nebydleli na krásném Starém bělidle, nýbrž v tmavém bytě pod ratejnou. Ani vztah Boženiny matky Terezy s její matkou – tedy babičkou Boženy Němcové – nebyl

nijak idylický. Tereza, inklinující k němčině, nevycházela se svojí starou, vlasteneckou matkou, pro kterou bylo nejdůležitější její češství, která dodržovala staré obyčeje a která se toto smýšlení snažila vnuknout i Tereziným dětem, tedy svým vnoučatům. Když byla Božena Němcová dítě, smýšlela podobně jako matka. Lákal ji zámecký přepych, německá společnost a němčina sama. Teprve v pozdějších letech svého života pochopila babiččino vlastenectví a začala ho také pociťovat. Miroslav Ivanov v knize také objasňuje skutečné osudy postav z díla Boženy Němcové. Nejen nepřilíh ideální vztah babičky se svou dcerou, Barunky matkou, ale také okolnosti jejího dalšího života. Babička zemřela zcela chudá, a to ve Vídni. Dále mluví například o osudech bláznivé Viktorky, která ve skutečnosti nezemřela zásahem blesku, nýbrž jako žebračka mající problémy s alkoholem, a to až šest let po smrti spisovatelky. Ani Mančinka ze mlýna neměla tak poetický osud, jaký jí v knize přiřkla zasněná Němcová, její život neskončil šťastně, spáchala sebevraždu.

Zajímavou vlastností spisovatelky je také její schopnost ovlivňovat lidi. Tille ve své knize ukazuje, jak snadno dokázala B. Němcová postrčit ostatní ke správným rozhodnutím. V. Tille například popisuje, jak B. Němcová pomohla své přítelkyni Antonii Reissové, o jejíž ruku se ucházel F. L. Čelakovský, ale ona ho razantně odmítala a se svým trápením se svěřila právě Boženě Němcové. Ta jí poslala vzkaz, ve kterém ji k ničemu nenutí, pouze jemně argumentuje a postrkuje Antonii ke správnému rozhodnutí, ale rozhodnutí nechává na ní, vlastně jí neřekne, co je správné a co ne, jen jí pomůže, aby to dokázala sama určit. A tak se Antonie díky této Boženině schopnosti šťastně provdala za F. L. Čelakovského.

Boženinou největší láskou bylo samozřejmě psaní. Nápad začít psát poezii nepocházel z její hlavy, pobídl ji k tomu Nebeský. Sama si až příliš dobře uvědomovala, že její verše jsou kostrbaté, umělecky nedokonalé, potřebovaly úpravy, čehož se chopil Nebeský a dr. Čejka. Pokud Němcová vypráví, vše jí jde přirozeně, pokud se však pokouší psát verše, není příliš úspěšná. Později poezie úplně zanechá a věnuje se pouze próze. Vadí jí ale přístup pražských paniček k literatuře. Vyčítá jim touhu po slávě. Paničky jí totiž mají za zlé, že se kvůli ní zdrželo vydání ženského almanachu, jehož jméno však Tille ani Ivanov neuvádí. Němcová v dopise své přítelkyni Antonii píše, že almanach odbydou několika básničkami a překlady, že jim vůbec nejde o kvalitu. Němcová bere literaturu velice vážně, pro ni se nejedná o módní trend, který ve chvílce odezní, pro ni je to životní styl a poslání. Ivanov se domnívá, že nelibost pražských dam vůči spisovatelčině osobě je pro ni sám o sobě

lichotivý, avšak ji velmi zraňuje, když o ní prohlašují, že ona sama nic nepíše a vše za ní píše někdo jiný a ona to pouze pod svým jménem vydává. Dále se také ozývají výhrady k jejím Národním báchorkám a pověstem, je jí vyčítáno, že to, co dělá, není sběratelství, jelikož nechává pouze něco, něco naopak sama připisuje a pověsti podle svého pozměňuje. Němcová ale nechce pouze zaznamenávat to, co jí někdo jiný poví, chce sama tvořit, vymýšlet a upravovat. Jejích Národních báchorek a pověstí se zastane jak J. K. Tyl, tak i K. Havlíček Borovský.

Další důležitou vlastností této spisovatelky je nenávist vůči jakékoliv diskriminaci. Chce rovnost pro všechny bez výjimky. Také vyčítá vyšší společnosti špatné chování ke svému služebnictvu. Čeládka je pro ně podřadnější než pes. Němcová však sympatizuje právě se služebnictvem, což způsobuje nenávist paniček. Nemohou mít rády někoho, kdo se ztotožňuje s děvečkami, kdo nedodržuje společenská pravidla, kdo odchází od manžela. Božena Němcová byla jiná, lišila se od všeho, co znaly, a to se trestá.

5 Děti manželů Němcových

Manželství Boženy a Josefa se lišilo od Boženiných představ téměř v každém ohledu, přesto z něj vzešlo i něco dobrého. Byly to děti manželů Němcových. Miroslav Ivanov i Václav Tille se shodují na obrovské oddanosti a odpovědnosti, se kterou Božena Němcová přistupovala k mateřství. Když Němcová pomýšlí na to, že vlastně nic nedokázala, nijak se neprosadila, a co mohlo, se pokazilo, vzpomene si na to, že dala život svým dětem a vychovala je, což považuje za velký životní úspěch.

Šestého srpna roku 1838 Betty porodí první dítě. Jmenuje se Ignác Josef, ale říkají mu Hynek. Do Hynka jeho matka vkládá největší naděje. Hynek ale bohužel roku 1853 po těžké nemoci umírá a to v nepřítomnosti své matky. Ta se v té době nachází pod přísným policejním dozorem, a tak je dopis pro ni se vzkazem, že s Hynkem je to velmi zlé a nejspíše se blíží konec, zadržen policií. Což je důvodem toho, že se Němcová ke svému synovi nedostane včas.

Dne 16. října 1839 se jí narodí druhé dítě – syn Karel. Jeho matka by ze syna ráda měla autora odborných zahradnických článků, s čímž její manžel nesouhlasí.

Tille i Ivanov se shodují v tom, že zatímco Božena Němcová byla schopná pro děti obětovat téměř cokoli a chtěla, aby z nich v dospělosti byli úspěšní lidé, Josef Němec hleděl, aby děti co nejdříve opustily rodinu, začaly si samy vydělávat a on do nich nemusel investovat peníze. Chtěl, aby syn Karel nastoupil k finanční strážci. Karel otce neuposlechl, jelikož k finanční strážci nastoupit nechtěl a místo toho přijal zahradnické místo v Rájci na Moravě. Zde se mu však nezalíbilo, a tak dal výpověď.

Roku 1840 se Boženě narodí třetí dítě – dcera Theodora, „Dora“. Ze svojí jediné dcery chtěla mít Božena učitelku. Josef Němec však měl s ní jiné plány. Chtěl, aby Dora převzala veškeré povinnosti, které dosud vykonávala služka. Tu vzápětí propustil. Když se s matkou Dora přestěhovala do otcova bytu v Hradební ulici, starala se mu o domácnost. Ona sama bydlela společně s matkou v jedné z místností v otcově bytu, kterou jim otec pronajímal za 6 zlatých měsíčně. Dora ze všech dětí zřejmě nejvíce rodině pomáhala, Ivanov uvádí, že již jako desetiletá se dokázala velmi dobře postarat o nemocnou matku, zatímco její bratři prováděli různé klukoviny.

Druhého října 1842 B. Němcová porodí své čtvrté a poslední dítě – syna Jaroslava. Pro svého syna měla B. Němcová vysněnou práci malíře. Jaroslav již od dětství projevoval známky malířského nadání, které s přibývajícím roky života rostlo. Josef Němec opět nesouhlasil. Prohlásil, že pokud Jaroslav půjde studovat na malířskou Akademii, nebude se k němu znát a nedá mu ani krejcar. Němcová se ale nehodlala vzdát. V létě 1859 se s Jaroslavem vydala na cestu po příbuzných. Manžel Jaroslavovi na studium a cestu na malířskou Akademii v Mnichově přispět odmítl, a tak musela peníze sehnat jinak. Jezdila tedy po příbuzenstvu, navštívila také v Mlékosrbech tamějšího faráře a doufala, že pro Jaroslava získá alespoň malou finanční podporu. Jaroslav potom sám navštěvuje fary v okolí Nového Města nad Metují, ukazuje v nich své kresby a získává příslib finanční podpory duchovenstva. Jaroslav tedy nakonec odjíždí do Mnichova, kde ale trpí hladem, nemá peníze na nájem, jelikož přislíbené peníze nepřicházejí. Píše domů dopisy popisující jeho bídu. Nemůže kreslit, jelikož nemá peníze na zakoupení věcí pro to nezbytných. Jednorázově mu finančně vypomůže Jan Evangelista Purkyně, ale to samozřejmě nestačí. Jaroslav už nemá ani kde bydlet ani se kde umýt a pomýšlí na návrat domů. Peníze na cestu ovšem také nemá.

V lednu roku 1861 je Jaroslav vypovězen z Mnichova, matka sežene peníze potřebné pro dopravení Jaroslava zpět do domoviny. A tak se její nejmladší dítě vrací zpět domů k rodičům do nepříliš pohostinného bytu plného bití a násilí.

Dominantním problémem spisovatelčina života, a to obzvláště v posledních letech, byla finanční tíseň, jejíž okolnosti ale oba naši autoři – Ivanov i Tille – popisují odlišně.

6 Božena Němcová v pohledu Miroslava Ivanova

Kniha Miroslava Ivanova *Zahrada života paní Betty* (později Boženy N.) je rozsáhlým pojednáním o životě Boženy Němcové. Přestože se monografie Václava Tilla zabývá také životem této spisovatelky, obě knihy se od sebe velice liší, ale i přesto Miroslav Ivanov ve své knize často odkazuje k Tillovým slovům.

M. Ivanov se k sepsání a objasnění života B. Němcové zřejmě nerozhodl náhodou. Patnáct let totiž bydlel ve stejném domě, kde bydlela Božena Němcová. Bydlel v Josefově, a oblast dětství Boženy Němcové znal tudíž dokonale.

Ivanov se pouští do velmi podrobného popisu spisovatelčina života. Polemizuje o tom, kdo by mohl být otcem a matkou B. Němcové. Snaží se objasnit spisovatelčin nejasný původ, což se mu bohužel nepodaří, i když je jeho pátrání velice poutavé. Ivanov se snaží přijít na identitu biologických rodičů B. Němcové, přesto ale v závěru vyjadřuje svůj názor, že i když její původ není jasný, nijak jí to neubírá na umělecké kvalitě.

Dále se M. Ivanov pouští do popisu životních etap spisovatelky. Ve svém rozboru spisovatelčina života se zaměřuje téměř výhradně na události týkající se její osoby, na její pocity a její útrapy, čímž se také velice liší od způsobu psaní Václava Tilla. Přestože Miroslav Ivanov popisuje život Němcové velice podrobně, není celá kniha výhradně souvislým vyprávěním o jejím životě, díle a osudech.

Knihou se prolínají dvě roviny. První rovinou je linie vyprávění o spisovatelčině životě, druhou linií jsou jakési dodatečné příběhy lidí, kteří jsou nějak spojeni s dílem této slavné ženy. Obě roviny se navzájem prolínají, autor se chvíli věnuje životu Boženy Němcové, náhle přejde do své současnosti a popisuje své zkoumání týkající se života spisovatelky. Miroslav Ivanov například píše příběh Adolfa Kašpara, který byl autorem hodnotných ilustrací v knize *Babička*, dále píše o skladateli Karlu Kovařovicovi, který složil operu *Na Starém bělidle*. Vznikla také na motivy nejslavnějšího díla B. Němcové. Další příběh pojednává o sochaři Otto Gutfreundovi, který vytvořil památník Boženy Němcové. Ve vyprávění pojednávajícím o tomto sochaři nás Miroslav Ivanov zasvětí do svého pátrání po detailech o vzniku sousoší v Ratibořickém údolí. Sousoší, jež měl původně vytvořit sochař Quido Kocián. Jeho pojetí ale bylo příliš zastaralé, a tak nakonec bylo zvolen Otto Gutfreund. Ivanov také vypráví o

setkání s mužem, který stál modelem pro sochu Vilímka. Potom pátrá po poškození památníku, ke kterému mělo dojít ještě před jeho odhalením. Snaží se dopátrat původu rozstřílené Barunčiny hlavy a dozvídá se, že původní socha Barunky byla skutečně během přepravy do Babiččina údolí poškozena, a tak musel pan Otto Gutfreund vytvořit novou, přičemž stará, poškozená socha se přestěhovala před Sochorovu vilu. Dále autor mluví o nepříjemnostech, které provázely vznik onoho ratibořického památníku. Když už bylo vše dohodnuto a oznámeno a sochař Gutfreud začal pracovat na vytvoření památníku, peníze na památník zmizely z rozpočtu, a tak pan Gufreund musel o každou korunu několikrát žádat, než mu byly peníze po částech zaslány. Další příběh pojednává o básníku Jaroslavu Seifertovi, ale také o Viktorii (Vítězce) Paulové, která předstírala, že je přítelkyní paní Boženy, přitom na ni donášela policii. Poslední z příběhů nás nechává nahlédnout do života Nataši Tanské, tedy slavné představitelky Barunky v první filmové podobě Babičky. Miroslav Ivanov uvádí zajímavé rozhovory. Rozmlouvá s Natašou Tanskou a je na něm znát, dokonce to i sám přiznává, že je touto ženou okouzlen. V knize se můžeme dozvědět některé podrobnosti z natáčení filmu, ale i zajímavosti z hereččina života. Nejzajímavější je například to, že na matričním úřadu udělali chybu při zápisu Natašina narození, a tak ji udělali o měsíc mladší, než je ve skutečnosti. Nad tím se Ivanov také pozastavuje. Narození Boženy Němcové se tedy neobejde bez záhady stejně jako narození její věrně působící představitelky. Ivanov ve své knize popisuje rozhovory s osobami, jejichž příběhy jsou v jeho knize zaznamenány. Během popisu rozhovorů se nezaměřuje pouze na jejich myšlenkový obsah, ale také vždy popisuje, jak se během rozhovoru cítil, jaká byla atmosféra, jak se ten druhý účastník rozhovoru tvářil, jaký tón hlasu používal.

Typickým rysem knihy Miroslava Ivanova je poměrně časté užívání fiktivních rozhovorů. Ivanov velice rád přemítá nad tím, o čem si asi povídaly určité osoby, když se nacházely ve vzájemné těsné blízkosti. Například domýšlí rozhovor sochaře Gutfreunda s panem architektem Janákem během cesty vlakem do České Skalice. Popisuje, jak by asi osoby mohly na sebe vzájemně reagovat. Například také píše o naléhání profesora Hanuše na Němcovou ohledně její další tvorby. On chce, aby sama tvořila, aby dál neskýřela. Hanuš by si také přál, aby ve své knize učinila sebe středem pozornosti, čehož Němcová nebyla schopna, a tak učinila onou hlavní postavou „babičku“, která všechny naplňovala svým

životním optimismem, moudry a vlastenectvím. Přemítá, jakými slovy asi Hanuš naléhal na paní Boženu, jaké byly její reakce.

V první rovině knihy, tedy v té, která se zabývá pouze životem Boženy Němcové, nás M. Ivanov podrobně informuje o milostném životě spisovatelky, ale přitom jemně vyvrací všeobecně známé pomluvy o promiskuitě Boženy Němcové. Ivanov čtenáři objasňuje důvody jednání Němcové. Ivanov se snaží vysvětlit, že i když Božena Němcová měla mimomanželské vztahy, nedělala to z důvodu tělesné touhy, ale z touhy po pochopení a pravé lásce, kterou jí její manžel nikdy neposkytl. Přesto byla Němcová často pro své mimomanželské vztahy společností zatracována. S těmito vztahy se příliš netajila, protože, jak uvedl Ivanov, když jí něco činilo šťastnou, nemohla to schovávat před světem. Ivanov velice zdůrazňuje její neúspěšnost během hledání pravé lásky.

Poměrně hojně je v knize využívána korespondence Boženy Němcové s různými lidmi z jejího života k doložení některých jejích životních utrpení, lásek a přátelských vztahů. Velice zajímavá je spisovatelčina korespondence se svých synem Karlem na počátku roku 1860. Miroslav Ivanov ve své knize zveřejňuje tuto korespondenci, ve které Božena svému synovi píše, kromě již typických popisů bídy, hladu a nouze, o plánovaném rozvodu s jeho otcem. Popisuje zde, kolik si toho od něj vytrpěla, všechno to bití, nadávky. Píše synovi, že otec se o ni nechce už starat a stejně spolu už dál býti nemohou. Také uvádí, že kdyby neměla jeho a jeho sourozence, nevydržela by s manželem v manželství ani rok. Ve svém dopisu také píše o tom, kolik toho kvůli němu a jeho sourozencům vytrpěla, a tak doufá, že jí to všechno vrátí. Také píše, jak jí manžel vyčítá, že děti špatně vychovala, a proto z nich budou akorát zloději a žebráci. Ivanov také uvádí obavy Němcové ze selhání, kterým by dala za pravdu manželovi. M. Ivanov hovoří o jejím vztahu k manželovi. Josef Němec je všeobecně vnímán jako poněkud záporná osobnost, což Miroslav Ivanov zcela nevyvrátí, ale když se v chování Josefa vůči Boženě objeví nějaká světlá chvíle, snaží se ji zmínit. Božena se opravdu snaží, aby manželství fungovalo, ale liší se od svého manžela v tolika směrech, že to snad ani není možné. Navíc Ivanov také zdůrazňuje neochotu Němcové vzdát se svých snů a ideálů, pro což nemá její manžel pochopení. Němcová chce psát, cestovat, nasávat svět plnými doušky. Němec by byl rád, kdyby měl svou ženu doma u plotny, kde by se o něj starala a on by ji měl pod neustálým dohledem. Josef Němec je v knize většinou popisován jako hrubián nechápající jemnou a citlivou povahu své ženy,

avšak je zde také jemně naznačeno, že s B. Němcovou také jistě nebylo jednoduché soužití, čemuž samozřejmě naprostá odlišnost manželů nijak nepomohla. Z knihy je také patrná snaha Josefa Němce svou ženu pochopit a nejspíš i akceptovat, ale jak již bylo řečeno, příliš se od sebe lišili, než aby něco takového bylo možné.

Ivanov také mnohokrát popisuje vzhled Boženy v různých etapách jejího života, ale také její povahu, kterou se tak lišila od všeho, s čím se společnost do té doby setkala.

Zdůrazňuje také to, jak důležité bylo pro Boženu Němcovou mateřství. Vyvrací tak velmi rozšířené pověsti o tom, jak Božena Němcová nechávala děti samotné a nemocné doma, zatímco ona sama se šla bavit. Z její korespondence je více než zřejmé, že děti pro ni byly velice důležité. Když zemřel její nejstarší syn Hynek, velice ji to zasáhlo. Pro své děti byla ochotná obětovat cokoli. Chtěla pro ně to nejlepší. Ivanov zdůrazňuje, jak důležité pro Němcovou bylo, aby její děti měly dobré vzdělání a později dobré zaměstnání. I když sama neměla ani na jídlo, šla pro svého syna shánět peníze na cestu za vzděláním. Byla na to sama, jelikož u svého manžela se setkala s nepochopením, protože on na vzdělání dětí nehleděl, chtěl je mít pouze co nejdříve z domu.

V knize Miroslava Ivanova se vyskytuje jeden okamžik, který je zde dvakrát popsán zcela odlišně. Jednou ve své knize píše, že B. Němcová u svého syna Hynka ve chvíli jeho smrti nebyla, protože policie zadržela dopis od Dušana Lambla, ve kterém jí sděluje, že se Hynkova nemoc zhoršuje. Podruhé zase píše, že Němcová dorazila do nemocnice včas a Hynka ještě zastihla při životě, připravila ho na smrt a on poté zemřel. Ivanov ve své knize také píše o nepříjemnostech provázejících pohřeb Hynka Němce, kterého se účastnila celá škola, o čemž bylo informováno pražské policejní ředitelství. Ředitelství se domnívalo, že pohřeb tohoto malého chlapce je jakousi demonstrací.

Ivanov také popisuje Boženino toužení po lásce, až dětskou naivitu, ale také to, jak důležité pro ni bylo přátelství a jak těžce nesla, když shledala, že se její přátelé mění a stárnou na těle i na mysli.

M. Ivanov neopomíná ani spisovatelčiny poslední chvíle. Popisuje Boženin poslední pokus o psaní a postavení na vlastní nohy, který bohužel selhává. V posledních letech svého života je už velice nemocná. Ivanov se domnívá, že trpěla rakovinou, také často uvádí výskyt silného krvácení. Umírala v bídě a nouzi. Miroslav Ivanov zde české společnosti vyčítá

zanechání této spisovatelky v naprosté chudobě, aby takto bídě zemřela. Vyčítá, že se všichni začali zajímat teprve když byla spisovatelka v naprosto hrozném stavu na smrtelné posteli. Teprve v tuto dobu se k ní navrací staří přátelé, kteří se s ní už dlouhou dobu nestýkali. Dámy udělají rozvrh, podle kterého jí každá jiný den vaří a nosí jídlo. Lidé za spisovatelkou chodí a tráví s ní poslední dny jejího života, přestože se o ni téměř nikdo z nich předtím nezajímal.

M. Ivanov také rozebírá finanční problémy Boženy Němcové, které ji po řadu let, až do její smrti, provázely. V jeho knize se objevuje velké množství Boženiných dopisů, ve kterých žádá různé své přátele a známé, aby jí poskytli milodar, jelikož v domě nemá ani krejcar. Žádá nejen o finanční dary či půjčky, ale také o potraviny. S dětmi už totiž nemá co k snědku. Ve svých dopisech také zmiňuje, že s prázdným žaludkem a nepříjemnou nemocí se těžko píše, ale, jak zdůrazňuje, pokouší se o tvorbu, utíká před nevlídným životem do krásných scénérií svých děl. Ivanov lituje tuto slavnou spisovatelku, že musela žít v takové bídě, přestože tvořila významná národní díla a snažila se o vlasteneckou osvětu. Žila pro český národ, který ji nechal bídě zhytnout. Nejprve byla v čele pražské společnosti, všichni chtěli být přátelé krásné paní Boženy, později však přišla chudoba, stáří, nemoc a najednou měla Němcová opravdu jen pár přátel, kteří ji však nemohli neustále finančně podporovat. Pražská společnost se o bezmocnou Němcovou nezajímal. Vadila jí její náklonost, kterou chovala k chudým, tělesně postiženým či jinak ze společnosti vyloučeným lidem. Byla ve své době jiná než ostatní a to se trestá.

Z knihy Miroslava Ivanova je cítit ono okouzlení osobností Boženy Němcové. Ivanov se snaží vyvrátit nepravdy o Němcové, snaží se objasnit polopravdy. Nutno podotknout, že čtení tohoto díla je velice blízké detektivnímu čtení. Ivanov pociťuje silnou potřebu dopátrat se až k samým kořenům různých neobjasněných věcí. Jeho popis pátrání po skutečném původu Boženy Němcové je neuvěřitelně rozsáhlý a detailní stejně jako jeho pátrání po původu onoho kusu pomníku. Ivanov svou „detektivní“ práci umožňuje čtenářům ovlivněným poutavými středoškolskými „pohádkami“ o Boženě Němcové, aby si konečně utvořili vlastní obrázek o této slavné spisovatelce, která nepochybně patří mezi velikány

české literatury, o ženě, kterou nejlépe vystihla jeho poslední slova, která zní „*Šťastná to žena, třebaže nešťastná až k nevíře.*“⁴

7 Božena Němcová v pohledu Václava Tilla

Kniha Václava Tilla *Božena Němcová* je rozsáhlým pojednáním o životě této spisovatelky. Přestože Miroslav Ivanov i Václav Tille píše o Boženě Němcové, obě knihy se od sebe poměrně hodně liší. Zatímco Miroslav Ivanov se nebojí probírat osobní věci spisovatelky do hloubky, Václav Tille je v tomto ohledu obezřetný, postupuje velmi opatrně a snaží se příliš nenarušit její osobní život. Nechává některé věci z jejího života zahalené tajemstvím. Příliš se nezabývá intimním životem autorky, stejně tak nechává neprobádaný její nejasný původ.

Zabývá se o Boženu Němcovou jakožto o spisovatelku, umělkyni, nikoliv o člověka. Stejně jako Miroslav Ivanov se ani Václav Tille k sepsání monografie o Boženě Němcové nerozhodl náhodou. Otec Václava Tilla Antonín Tille se se spisovatelkou znal osobně a celý svůj život jí choval ve velké úctě stejně jako později jeho syn Václav. V. Tille tuto monografii napsal jako jakousi omluvu Boženě Němcové za svůj rod, jelikož stejně jako jeho otec nejspíš pociťoval vinu kvůli tomu, že si poslední láska B. Němcové Hanuš Jurenka vzal nejmladší sestru otce Václava Tilla.⁵ Tato kniha je také psána jako obrana spisovatelky.

Než Tille začne psát přímo o životě Boženy Němcové, zabývá se tím, jak se seznámili její prarodiče – Magdaléna Čudová a Jiří Novotný – a stručně píše o jejich životě až k okamžiku, kdy se jim narodí dcera Terezie, tedy budoucí matka malé Barbory. Dále popisuje Tereziin poměr s kočím Janem Panklem, okolnosti předcházející jejich sňatku a nesnadné počátky jejich společného života. Také píše o nepřilíh dobrém vztahu Terezie se svou matkou, která se na ni nejdříve velmi zlobila pro její poklesek, jímž bylo nemanželské těhotenství, a to navíc s mužem, který si ani nebyl jist, zda si ji chce opravdu vzít za ženu. Jeho rodina mu tento krok rozmlouvala, ale on si nakonec přeci jen nehezké mladé děvče vzal. Václav Tille tedy

---

⁴ IVANOV, Miroslav. *Zahrada života paní Betty (později Boženy N.)*. S. 508.

⁵ Srov. BLÜMLOVÁ, Dagmar. *Evropan Václav Tille*. S. 27

ani nijak nezmiňuje nejasný spisovatelčin původ, i když je v knize také zmínka o tom, že Boženina matka ji chtěla provdat, dokud byla kněžna živa, a mohla tak mladé slečně Betty věnovat něco do začátku, takže i zde můžeme objevit jakousi spojitost mezi Boženou Němcovou a zámeckou společností. Také v knize píše o chvalkovickém zámeckém pobytu Boženy Němcové, což teorie o jejím šlechtickém původu jaksí podporuje. Druhou a poslední zmínkou, kterou bychom mohli pokládat za upozornění na původ Němcové, je Tilleho nenápadná narážka na podobu Boženy Němcové s carevnou Kateřinou.

Václav Tille se ve své knize zaměřuje na dílo Boženy Němcové, na stav společnosti kolem ní, také na vývoj jejího díla. Popisuje přerod naivní mladé dívky ve zralou, uvědomělou ženu, ke kterému došlo během jejího prvního pobytu v Praze. Také popisuje změnu ve způsobu psaní Němcové. Němcová přechází z pohádkového stylu psaní do románového. Zmiňuje i její nově objevený vlastenecký zápal. Snahu přivést co nejvíce lidí k vlasteneckému uvědomění. Neustále také opakuje myšlenku, že je zapotřebí lepší vlády pro lid a také větší volnosti. Později během svého pobytu v Liberci se Němcová snažila od místních žen získat materiál pro další tvorbu. Ženy však mladé paní příliš nedůvěřovaly a vypravovaly jí pouze známé pověry, pohádky, nechtěly jí však prozradit nic ze svých životů ve strachu z nějakého postihu. V tomto období Němcovou již pohádky nezajímaly, snažila se získat hlubší pohled do života lidí, jejich víry, myšlenek, to jí ale tyto ženy odmítaly poskytnout. Liberecký pobyt byl pro Němcovi celkově krušným obdobím. Navíc ve městě vypukla epidemie spály a cholery. Co se týče spisovatelčiny tvorby, Tille upozorňuje na střídání tří odlišných nálad v jejích dílech okolo roku 1855, a to na krásné vzpomínky, hluboké soucítění s lidskou bídou a ostrý posměch s ironií.

Tille klade také důraz na spisovatelčinu snahu o vzdělání dívek a žen. Spisovatelka je velmi rozhořčena tím, že dívky považují vzdělávání za pouhý módní trend, který za nějaký čas odezní. Také je smutná z velkého rozdílu mezi výchovou českých a německých děvčat. Když se totiž seznámí s milou německou rodinou, jejich dcera jí vypráví o předmětech vyučovaných na všech školách, jak na těch menších, tak i na velkých městských. Také vypráví, že jejich učitelé kladou obzvláště velký důraz na to, aby žáci znali dokonale svou vlast. Němcové vadí, že muži vyřazují ženy z jakéhokoli vyššího stupně života. Nechtějí, aby se ženy vzdělávaly, není to pro ně důležité. Němcová je nespokojena s úlohou žen ve světě. Touží po rovnosti, po stejném právu na vzdělání. Nechce, aby ženy byly pouhými nástroji a

ozdobami mužů, ale samostatně myslícími a žijícími bytostmi. Domnívá se, že jsou-li ženy marnivé, mohou za to vlastně muži, jelikož ženám odepírají možnost vzdělání. Sama pocituje své nedostatečné vzdělání, které způsobuje její závislost na manželovi. V tomto ohledu je důležitá korespondence Němcové s Klácelem, se kterým otázku ženské vzdělanosti často řeší. Klácel s ní tento názor sdílí a skrze společnou korespondenci Němcovou vzdělává. Poučuje ji o politice, o kultuře, o otázkách vědy a o cizích jazycích. Dle Václava Tilla jí byly právě Klácelovy listy největší útěchou v obtížných dobách života. Dopisovala si ale i s mnoha dalšími lidmi. Dokonce Tille ve své knize uvádí, že Němcová podotýká, že právě velké množství korespondenčních styků jí zabíralo všechnen čas, což jí znemožňovalo další literární tvorbu. Tille si ovšem myslí, že právě hojná korespondence pomohla Němcové vytříbit její styl psaní, hlavně díky ní byla schopná barvitě a přesně vyjádřit psaním své pocity, nálady a vystihnout své myšlenky. Tille se tedy domnívá, že nebyť spisovatelčiny korespondence, nebyla by z ní tak dobrá autorka s tak osobitým stylem.

Zajímavé je, jakým stylem V. Tille tuto knihu píše. U M. Ivanova se setkáváme s prolínáním životního příběhu B. Němcové a příběhů lidí spojených s jejím dílem. V. Tille knihu oživuje převyprávěním některých děl B. Němcové, ale také krátkým vyprávěním příběhů lidí, se kterými se Němcová setkala a kteří nějak ovlivnili její další tvorbu. Například se dozvídáme o slabomyslné dívce Rozálii s velmi bujnou fantazií. Rozálie všem vypráví příběhy o svém smyšleném šlechtickém původu, ale také se vžívá do role princezen během vyprávění pohádek. Němcová ji později zasadila jako hlavní postavu do své povídky Rozárka. Také se můžeme dočíst o slepém, ale velmi nadaném mládenci Janu Konopovi, který byl i přes svůj handicap velice vzdělaný. Nechával si předčítat, navštěvoval přednášky, dokonce se naučil hrát na několik hudebních nástrojů. Tille v knize také zdůrazňuje autorčin silný vztah právě k nějak poznamenaným lidem. Ať už se jedná o slepce, trpaslici či chudáse. Tille uvádí, že Němcová byla proti jakékoli formě diskriminace. Například i proti antisemitismu. Považovala za naprostý nesmysl pověry, že židé šidí lidi. Říkala, že by se jistě našlo více křesťanských šejdířů než těch židovských. A pokud natrefí na proradného žida, říká, že v každé společnosti se najde někdo takový, kdo potom neprávem kazí pověst všem. Tille v knize také vypráví příběh selky provdané proti její vůli, s níž Němcová obzvláště soucítí, jelikož to samé prožila i ona. Ale příběh selky zdá se dojemnější v tom, že ona byla provdána,

přestože měla svého milého, který se ale jejím rodičům nezdál býti dost dobrý. A tak si selka posteskně, že potká-li kdykoli svého bývalého milého, on se na ni skoro ani nepodívá.

Kromě vyprávění příběhů lidí ze spisovatelčina života V. Tille hojně popisuje také slavnosti, jichž se B. Němcová zúčastnila. Například píše o vesnické veselce, na které byla Němcová sama hostem. Převlékla se za selku a spolu se svou přítelkyní Dorlou protančila noc. Nebo také píše o slavnostech, jejichž svědkem byla během svého pobytu u Klácela na Horách. Poutníci v krojích sešli se přes den u zázračného pramene, večer se zase slavnosti přesunuly do místního hostince, kde se pokračovalo v bujarém veselí.

Kromě příběhů postav a popisu událostí se v knize také Tille rozepisuje o různých cestách B. Němcové a o tom, že pokaždé, když spisovatelka někam odjela, podrobně sepsala své postřehy. Například během svého ozdravného pobytu ve Františkových Lázních B. Němcová sepsala podrobný popis lázeňské společnosti, slavností, svých výletů po lázeňském okolí. A když zase pobývala na venkově, věnovala se podrobnému líčení místních krojů, zvyků, oslav, lidí a nářečí. Nebo se rozepisuje o svém šťastném pobytu v Ďarmotech, který se uskutečnil i za účasti jejího manžela a dětí.

Také v knize Tille píše o osvětě činnosti B. Němcové. O tom, jak si vzala na úvěr knihy a zřídila kočovné knihkupectví, ve kterém knihy prodávala za nákupní cenu a tedy bez jakéhokoli zisku. Toto knihkupectví samozřejmě příliš dlouho nepřežilo a Němcová se pouze zadlužila, ale důležitá je její snaha o vlasteneckou činnost, o rozšíření obzorů pouhého čtenáře.

Stejně jako M. Ivanov, i Tille zdůrazňuje, jakou důležitost mělo pro spisovatelku mateřství. Avšak v Tillově knize se můžeme dočíst i to, že děti jsou jí sice útěchou, ale nemůže si pomoci od uvažování nad tím, že kdyby neměla děti, vše by bylo daleko jednodušší a naprosto jiné, stěžuje si také, že s nimi jsou jen a jen starosti a že pro ni snad štěstí už nikde není.

Zajímavá je však rozdílnost popisu manželství Němcových. Zatímco M. Ivanov popisuje vztah Boženy a Josefa jako komplikovaný, plný nedorozumění a později i násilí a bití, názor Václava Tilla se v tomto ohledu poměrně liší. V. Tille popisuje manželství Němcových jako poměrně harmonické, bez zvláštních problémů, plné podpory a snahy o porozumění. Vše se mění až ke konci spisovatelčina života, před jejím posledním pokusem o samostatný

život. Lehké problémy Tille přiznává pouze v období Boženina samostatného života s dětmi v Praze, který Němcovi vadil z toho důvodu, že se mu stýskalo po rodině. Když však dojde k Němcovu sesazení z vyšší úřednické pozice v Ďarmotech a k jeho návratu zpět do Prahy, popisuje Tille, že manželství prochází krizí. Němce ztráta dobře placeného místa zlomila, a tak nechává všechny starosti na manželce. V. Tille také téměř vynechává popis vztahu Josefa Němce k jeho dětem, který, jak víme z knihy M. Ivanova, nebyl příliš vřelý. Pouze později se dozvídáme, že Němec pouze hledí, aby děti co nejdříve odešly z domu, a nebyly tak přítěží. Dle Tilla největší rozkol v manželství nastal v době, kdy Němcová chtěla své děti poslat do učení, aby z nich v budoucím životě byli úspěšní lidé. Němec se však postavil zásadně proti, jelikož do dětí už žádné peníze vkládat nechtěl. Během pobytu Němcové v Litomyšli si však spisovatelka v dopisu stěžuje, že o ní rodina už nedbá a že už se o děti starat nebude.

Odlíšného popisu se však dočkalo nejen spisovatelčino manželství. Václav Tille pojímá jinak také spisovatelčiny milostné vztahy. Na rozdíl od zvědavého, po informacích bažícího Ivanova se Tille omezuje na popis vztahu mezi Němcovou a jejími milenci jako na vztah přátelský, bratrský. Tille je v tom velmi konzervativní. Ponechává tuto stránku spisovatelky nerozvitou. Pro něho je nepodstatná. Přesto v knize můžeme nalézt několik náznaků. Například si podle vyprávění V. Tilla můžeme domyslet, že Klácelův zájem o Němcovou nebyl pouze přátelského rázu. Bohužel se ale zjevně jednalo o pouze jednostrannou záležitost, jelikož Němcová dala přednost atraktivnějšímu, cyničtějšímu Helceletovi. Popisu vztahu Helceleta a Němcové se ovšem také nedočkáme, můžeme si pouze domýšlet, co se mezi nimi událo. Jiné je to v případě Hanuše Jurenky. O něm Tille píše, že ho Němcová milovala. On se přestěhoval do stejného domu, jako bydlela Němcová. Lásky však neměla příliš dlouhého trvání, jelikož se Prahou šířily povídačky o jejich vztahu, což Jurenku brzy začalo tísnit, a tak jejich vztah skončil poměrně záhy. Tille také píše o tom, že B. Němcové v době její velké bídy jeden známý, jehož jméno považuje za zbytečné uvádět, nabídl svoji lásku, výměnou za to byl ochoten se o ni a o její děti dobře postarat. Němcová samozřejmě odmítla, dokonce o tom s humorem napsala svému manželovi. A přestože se Tille snaží milostnou stránku spisovatelčina života příliš nerozebírat, ke konci knihy uvádí dopis Němcové pro jejího manžela, ve kterém mu sama píše, že během života měla několik milenců.

Nově se také dočítáme o tom, že B. Němcová často pomýšlela na smrt. Obzvláště v dobách, kdy jí bylo těžko. To mohlo být způsobeno zhoršující se nemocí, ale také jejími občasnými pocity neúspěchu. Velmi často myslela na to, že nic nedokázala nebo že dokázala jen velmi málo, a to nestačí. Někdy pomýšlí na smrt jako na vysvobození od těžkého života – je velmi nemocná, což jí později znemožňuje tvořit, ale také ji trápí bída a smrt jejího syna. Někdy ale pomýšlí na smrt s odporem. Se znechucením přemýšlí nad potupným hnitím těla. Od myšlenek na smrt ji odvádí její děti. Sama říká, že i kdyby opustila své tělo, nářky jejích siroteků by ji táhly zpátky k zemi, a tak by stejně neměla klid v duši.

Tille také rozebírá její žurnalistickou činnost. Například to, jak do Národních novin píše pod pseudonymem Bořivoj N. článek, v němž oponuje názoru J. Kappera, který tvrdí, že pohraniční území Čech je zcela německé, a proto by se tyto kraje měly spojit v jeden. S tímto názorem však Němcová nesouhlasí. Prohlašuje, že tato oblast není zcela německá, že jsou tam i osady a vesnice čistě české. Mimo to Němcová přispívá do novin svými anekdotami. Dále také přispívala do Květů a do České včely. Do České včely píše například své dojmy z ozdravného pobytu ve Františkových Lázních, ale také si prostřednictvím Včely pomocí veršů dopisuje s Nebeským, jehož poslední verše pro ni vyšly ve Včele roku 1847. Dále také píše do almanachu Lada Nióla a do almanachu Máj, v obou případech obdrží jako jediná z přispěvatelů honorář, přispívá i do Perel českých.

Knihou Václava Tilla nás provází chvíle v životě B. Němcové, kdy si trpce stěžuje. Například během svého pobytu v Nymburce si stěžuje na nenávistnou, konzervativní společnost, která každý přestupek proti běžnému chování odsuzuje. Takže je jasné, že svobodomyšlnou, démonicky krásnou paní lišící se od normálu téměř v každém ohledu tato společnost mezi sebe příliš nadšeně nepřijala. Stěžuje si také na svůj život, na strasti, které během něj musela prožít, na svou nemoc. Nevinila z toho prý však nikoho.

Jednou z věcí, ve které se Tille s Ivanovem rozchází, je názor na původ milostného dopisu, jenž se dostal Němcovi do rukou a kvůli kterému se s manželkou velice pohádali. Tento dopis, podle svědectví potomků, si Němec uložil do vaku, ten pak nosil kolem krku. A zde byl dopis později nalezen. Tille nepochybuje o tom, že onen dopis pocházel od Dušana Lambla, s čímž Ivanov nesouhlasí. Namítá, že obsah dopisu neodpovídá stavu, v němž se v době sepsání dopisu nacházel vztah Lambla s Němcovou. Také zdůrazňuje to, že dopis je napsán neobratným stylem, který svědčí o tom, že pisatel byl pravděpodobně méně

vzdělaný člověk, což opět neodpovídá Lamblovi. Ivanov přichází se jménem Ferdinand Náprstek, to ale vzápětí zavrhuje, jelikož pisatel Boženě tyká, ale to Náprstek nikdy nedělal. Vždy paní Boženě vykal, i když se snažil o jakési sblížení milenecké povahy. O to ale B. Němcová nejevila zájem. Ivanov se tedy domnívá, že tento dopis nejspíše poslal Němcové nějaký platonický obdivovatel. V. Tille však autorství bez okolků přisuzuje Dušanu Lamblovi.

Další věcí je uvedení důvodu ukončení styku mezi Světlou a Němcovou. Světlá uvádí, že důvodem konce jejich přátelství bylo to, že ji Němcová ponížila před nepřítelem K. Světlé Bendlem. Když totiž Světlá Němcové přinesla peníze od Josefa Wenziga, chtěla jí je v soukromí předat, avšak Němcová prohlásila, že přítomný Bendl je její přítel a nemá před ním co skrývat. Světlá jí tedy peníze předala a Němcová se s Bendlem před jejími zraky o peníze rozdělila. Světlá se urazila a odešla. Němcová se jí poté přišla omluvit a poprosit ji, aby se k Bendlovi chovala lépe. Světlá jí odvětila, že to bohužel nemůže. Tehdy se viděly naposledy. Zatímco Ivanov zůstává u tohoto důvodu jejich rozchodu, Tille si myslí, že toto nebylo jeho hlavním důvodem. Domnívá se, že hlavním důvodem bylo, že v té době byla Němcová pod policejním dohledem, a tudíž bylo nebezpečné se s ní stýkat, toho si byla Světlá vědoma. Stejný důvod pro ukončení styku s Němcovou uvedl i K. J. Erben, přesto se V. Tille domnívá, že to byl pouze důvod druhotný. Za ten hlavní považoval zášť vůči spisovatelce z osobních důvodů. Němcová totiž udržovala vztah s jeho švagrem, Hanušem Jurenkou, což se mu nejspíš příliš nezamlouvalo.

Velice časté jsou v Tillově knize popisy bídy Němcové. Nejprve se Němcovým vedlo poměrně dobře, jakmile však Němcová roku 1851 začala bydlet sama s dětmi v Praze, postupem času začalo být čím dál hůř. Když poprvé z trvalého nedostatku jídla upadla do vysoké horečky, všichni se jí snažili pomoci. Někdo ji navštěvoval, aby ji obveselil, někdo donesl jídlo, jiný zase peníz. Později však nastaly doby, kdy musela pomocí dopisů žádat své přátele o milodary. Poté začala posílat i své děti, aby se pokusily vyprosit někde pár zlatých či nějaké jídlo. Přestože se jí dostalo opravdu hodně milodarů, spisovatelka si stěžuje, že z almužny neměla dobrý pocit, protože na dárcích bylo mnohokrát vidět, že nejsou dávány příliš ochotně. Pražská společnost ji odsuzovala, dámy neschvalovaly to, že opustila manžela a žije sama s dětmi, neschvalovaly ani její výstřední chování a styk s mládeží. Také si o ní dámy ze společnosti nemyslely, že by byla tak nadanou spisovatelkou, aby měla nárok na zajištění klidu pro tvoření. Přesto Němcová poměrně dlouho dostávala štědré milodary

od svého okolí, Antonín Skřivan pro ni dokonce zřídil sbírku, do které jí po nějaký čas přispěvatelé měsíčně zasílali peníze. Tille však ve své knize také několikrát píše, že Němcové byla nabídnuta práce, ona však vždy odmítla. Například P. Štulc nabídl spisovatelce možnost přivýdělků překládáním knih pro dětskou knihovnu. Němcová však odmítla, jelikož nechtěla překládat špatně psané, prázdné povídky. Také jí nabízeli místo ředitelky dívčího ústavu či jí radili, aby si k sobě do bytu brala zámožná děvčata z venkova a ta pak vodila do společnosti. Obě tyto možnosti však také zamítla, první z nich dokonce dvakrát. V knize je ale také celkem viditelná snaha spisovatelku obhajovat. I když Tille připustí, že měla Němcová možnost si peníze sama obstarat, vždy ihned uvede, že pro odmítnutí měla nějaký dobrý důvod. Vzápětí si v knize trochu protiřečí tvrzením, že Němcová byla ochotná vzít jakoukoli práci, jen aby uživila své děti. V. Tille ve své knize také píše o tom, jak Němcová již neměla ani co jíst, a tak poslala výtisk Babičky hraběnce Eleonoře Kounicové a doufala, že jí za to hraběnka pošle nějaké peníze. P. Štulc však hraběnce poradil, aby Němcové žádné peníze neposílala, že by je ihned utratila s přáteli, a tak hraběnka pošle Němcové sadu stříbrných lžiček. Němcová ji poté přišla prosit o peníze, hraběnka jí nějaké poskytla a dala jí i nové šaty. Když však Němcová zaslala výtisk své Pohorské vesnice hraběti Kolovratovi, a ten jí poslal pouze srdečné poděkování, píše svému synu Karlovi, že ji to velmi potěšilo, neboť ji milodary ponižují.

V Tille také píše, P. Štulc Boženě Němcové nezpůsobil pouze tuto nepříjemnost. Nelíbilo se mu, že se spisovatelka stýká s mladými umělci. A když se mu později dostal do rukou její dopis Jurenkovi, snažil se Němcovou pomocí tohoto dopisu vydírat a donutit ji k tomu, aby s ním jela na Hradčany ke zpovědi a zřekla se provždy veškeré marnosti. Němcová to však odmítla a Štulc se jí pak velmi dlouho vyhýbal. Přestože jí za jejího života způsobil několikrát příkoří, byl to právě on, kdo ji uložil k věčnému spánku a velebil ji nad jejím hrobem.

Tille neustále popisuje velkou bídu, v jaké se spisovatelka se svými dětmi nacházela. Když se jí však peníze naskytly, neváhala a utrácela je za pohoštění rodiny bohatého Bulhara Semienova. Rodina jí slibuje vše, nač si jen vzpomene. Avšak po odjezdu už na rodinu Boženy Němcové a na všechny sliby, které jí dali, ani nevzpomenou. Po tomto incidentu dochází Němcovi trpělivost a pomýšlí na rozvod, jelikož manželka utratila celou jeho dvouměsíční penzi, aniž by ho o tom informovala.

Tille také píše o jejím největším díle Babička, které ji ale bohužel příliš bohatství nepřineslo. Opravdu slavné se stalo teprve až po její smrti. Tille ve svém díle popisuje okolnosti vzniku této knihy. Odhaluje nám, že za vším stojí opět Hanuš, který nejenže za Němcovou denně dochází a vyhání její mladé přátele, aby ji nezdržovali, ale dokonce si i nechává předčítat a dopomáhá jí ke správně podobě jejího díla. Také chce, aby sebe učinila hlavní postavou tohoto díla, to však Němcová neudělá. Hlavní postavou učiní svou starou, moudrou babičku, která všechny vede ke správnému žití. V. Tille také připouští, že Babička není napsána dle skutečných událostí. B. Němcová se v tomto díle zcela poddává svému vnitřnímu vysněnému světu, jaksi upravuje své vzpomínky na dětství, pozměňuje vztah své matky a babičky, ostatním postavám dopřává lepší životy, a vdechuje tak život svému dokonalému ideálu štěstí. I moudré babičce vkládá do úst slova, jež se doslechla z jiného zdroje. To ovšem Babičce na kvalitě neubírá, neboť se nejedná o literaturu faktu, nýbrž o umělecké dílo. Tille také dodává, že až při psaní Babičky Němcová literárně dospěla. Před tímto dílem se nechala ovlivňovat myšlenkami a názory svých přátel, nyní však už se řídí jen svým citem.

V. Tille píše i o další spisovatelčině vášni, a to o cestování. Po úspěchu, který sklídila Babička, se Němcová rozhodla odcestovat na delší dobu na Slovensko a čerpat zde inspiraci pro svou další tvorbu. Hrabě Kolovrat jí daroval peníze na cestu, a tak spisovatelka vyrazila. Tille popisuje, jak ji všude vítali s otevřenou náručí, všude ji hostili. Píše o trzích, o lidech v pestrých krojích, o krásných dnech prožitých s přáteli, které jsou nakonec ukončeny zvěstí, že po Němcové v noci pátrali četníci. Tato informace se sice ukázala jako nepravdivá, avšak Němcová se rozhodla opustit své přátele a pokračovat dál v cestě. Náladu jí nepozvedl ani farář Reuss, který jí, ač jí to bylo přislíbeno, nedal sbírku rukopisných pohádek a choval se k ní velmi odtažitě. Muž jí mezitím neustále píše, aby se vrátila domů, Němcová nejprve odolává jeho nátlaku, cestuje, ale nakonec se s hořkostí v srdci vrací zpět do Prahy. Pro Tillovu knihu jsou typické popisy bezstarostné povahy Němcové. Píše o tom, jak vesele běhá v prudkém dešti venku, jak dovádí s dětmi po lesích nebo jak se směje tomu, když spadne do potoka. Časté je také líčení toho, jak všichni byli veselí, jak se družili a spisovatelku obdivovali. V knize se objevuje mnoho charakteristik B. Němcové. Tille neustále zdůrazňuje, že kdokoli se s Němcovou seznámil, byl jí okouzlen. Rozchází se s Ivanovem v tvrzení o sestře Dušana Lambly. V. Tille ve své knize uvádí, že Lamblova sestra

byla Němcovou naprosto okouzlena a ještě po letech vzpomínala na tuto úžasnou paní s úctou. Ivanov však uvádí nepřilíh lichotivý útržek ze vzpomínek sestry D. Lambly, v němž popisuje rozhovor mezi jejím bratrem a matkou, které se synovo poblouznění spisovatelkou příliš nezamlouvalo, neboť zapomínal na sebe a na své povinnosti. Lamblova sestra dokonce popisuje lásku B. Němcové k jejímu bratru jako zhoubnou.

Stejně jako Ivanov, tak i Tille píše o korespondenci, která probíhala mezi Němcovou a jejím synem Karlem. Tille se však blíže nerozepisuje o obsahu listů. Popisuje tuto korespondenci pouze jako skvěle psanou, láskou a moudrostí prodchnutou. Píše o snaze matky přivést nerozumného syna, který se zamiloval do své půvabné tety, zpět k rozumu. Na rozdíl od Ivanova však nezmiňuje bolestné téma korespondence, a to plánovaný rozvod s Josefem Němcem, jenž se nakonec neuskutečnil, matčino stěžování si na otcovo hrubé zacházení a jeho neochotu dále živit ji a děti.

Tille také zdůrazňuje, jak byla Němcová skromná. Sama o sobě tvrdila, že nemá ani trochu marnivosti, o slávu nestojí, chce pouze spokojeně žít.

Zajímavostí je, že Václav Tille ve své knize zmiňuje i svého otce, aniž by ale podotkl, že se jedná o jeho otce. Popisuje jeho styk s Němcovou, ale také to, jak jí nosil různé knihy a opisy.

Nakonec V. Tille popisuje spisovatelčinu zhoršující se nemoc a její poslední pokusy o literární tvorbu, ty byly již plné škrťů a viditelné nejistoty, ale také její poslední pokus o samostatný život. Chtěla svému muži dokázat, že je vynikající českou spisovatelkou, na to jí však již nezbývaly síly. Její sen se jí nesplnil, manžel pro ni přijel do Litomyšle, zaplatil vzniklý dluh a odvezl manželku zpět do Prahy. Zde za ní přichází velké množství přátel, kteří jí přinášejí jídlo, dary, ale i obveselení. Spisovatelka však za krátký čas umírá.

Poslední strana Tilleho knihy je věnována popisu honosného pohřbu Boženy Němcové.

8 Můj názor na dílo M. Ivanova a V. Tilla

Obě knihy se od sebe poměrně hodně liší, přestože rozebírají totožné téma. Zatímco Václav Tille se zaměřuje spíše na dílo Boženy Němcové, okolnosti vzniku děl a popisy styků s lidmi, kteří ji nějak inspirovali k tvorbě, Miroslava Ivanova zajímají podrobnosti z jejího soukromého života. Snaží se přiblížit tuto spisovatelku čtenářům jako člověka. Čtení knihy Miroslava Ivanova by se dalo přirovnat ke sledování detektiva při práci. Krok za krokem dává dohromady nové informace, polemizuje a snaží se přijít na to, zda jsou jeho domněnky správné. A i když někdy nedojde k jednoznačnému výsledku, jako se tomu například stalo během pátrání po spisovatelčině původu, neubírá to nijak na jeho kvalitách. M. Ivanov podrobně popisuje, jak mu která konkrétní myšlenka přišla na mysl a následně přidává argumenty, které ji podporují, nebo naopak vyvrací.

Václav Tille nepolemizuje, píše fakta a nijak nedumá nad tím, zda existuje ještě jiná verze příběhu. Jeho kniha je silně pozitivně zbarvena. Pro Tillovu knihu jsou typická slova jako veselý, upřímně, horlivě, okouzující, rozradostněný. V. Tille se ve své knize snaží spisovatelku hájit, kniha je pojata jako obrana Boženy Němcové. Tille v ní spisovatelku omlouvá, často idealizuje, což je možná spíše na škodu. Ve své knize například píše, že B. Němcová neustále trpěla bídou. Když jí ale někdo nabídne práci, spisovatelka ji pokaždé odmítne a V. Tille vždy vysvětlí, že k tomu měla dobrý důvod. A tím, řekla bych, znemožňuje čtenáři, aby ji pochopil a soucítil s ní. Vždyť jestliže má matka doma děti, které jsou neustále hladové a nemocné, pak omluva pro to, že s tím nic nedělá, i když tu možnost má, neexistuje. Kniha Václava Tilla však vznikala v jiné době, poměrně konzervativní, a její napsání mělo jiný účel než kniha M. Ivanova. Václav Tille vytvořil monografii, kde vlastně úplně poprvé ve větším rozsahu a komplexně analyzuje a interpretuje dílo Boženy Němcové. Nedostal se k estetické analýze tohoto díla, protože tohle byla metodologie, s níž začala literární věda pracovat až ve 20. letech. Tillova kniha byla první svého druhu. A přestože se od knihy M. Ivanova výrazně liší, Ivanov ve svém díle často V. Tilla cituje.

Miroslav Ivanov nepostupuje jako literární vědec, ale jako životopisec, který vidí širší souvislosti působení Boženy Němcové a hledá vysvětlení nejasných míst v jejím životopise a literární dílo B. Němcové chápe v kontextu biografie a v kontextu inspirativních podnětů

pro další umělce. M. Ivanov se už nesnaží spisovatelku obhajovat, snaží se čtenáře seznámit s její skutečnou povahou. Nechce ji zbožšťovat, naopak chce čtenáři ukázat, že B. Němcová byla obyčejný člověk s přirozenými lidskými tužbami. Že byla provdána příliš mladá a za muže, který jí nerozuměl. Dopustila se poklesků, bezhlavě se zamilovala do nesprávných mužů. Také že měla nenapravitelně důvěřivou povahu a mnohokrát na to doplatila. A lišila se od ostatních, pro což byla milována i nenáviděna. S tím vším nás seznámí Miroslav Ivanov.

V. Tille a M. Ivanov čtenářům poskytují dva odlišné pohledy do života jedné spisovatelky, jejichž spojením zkrátka získáme kompletní obraz o životě a díle Boženy Němcové.

Přestože má dílo Václava Tilla nespornou uměleckou hodnotu a je vlastně prvním dílem pojednávajícím o Boženě Němcové, dnešního čtenáře zaujme spíše kniha Miroslava Ivanova, která je psána velice čtivě a která konečně poskytuje celkový vhled do života této často diskutované spisovatelky, a to i do těch jeho částí, jež ukazují její nedokonalé lidské já.

9 Závěr

Cílem této bakalářské práce byl výklad názorů Miroslava Ivanova a Václava Tilla na spisovatelku Boženu Němcovou a jejich následná konfrontace.

Prozkoumáním obou děl jsme došli k závěru, že Miroslav Ivanov už nevěnuje analytickou pozornost dílu Boženy Němcové, ale v podstatě toto dílo, její životní osudy i osobnost zasazuje do širšího kontextu společenských vztahů a politického vývoje. Sleduje další umělecká díla inspirovaná především Babičkou a snaží se o maximální soustředění a využití archivních dokumentů. Důležité také je, že M. Ivanov přistupuje k Boženě Němcové jako ke člověku. Spisovatelku nijak neidealizuje, fakta nezamlčuje a snaží se o co nejvšestrannější pohled do jejího života.

Naproti tomu Václav Tille je autor, který patří svým vzděláním do první poloviny 20. století, a vidí tedy Boženu Němcovou jako spisovatelku, vidí její dílo, genezi a to spojuje s jejím životem a jistým způsobem vhlíží do psychologie Boženy Němcové jako osobnosti a jako tvůrkyně. Jeho dílo je obranou, která buď zamlčuje, nebo fakta interpretuje ve prospěch Němcové.

Václav Tille má na spisovatelku poněkud nekritický názor. Vyzdvihuje její dokonalou povahu, obětavost, nekonfliktnost a nadpozemskou krásu. V knize Václava Tilla se objevuje nepřeborné množství momentů, kdy se spisovatelka s někým setká a ten je jí ihned okouzlen. Miroslav Ivanov naproti tomu mluví i o rysech spisovatelky, které nebyly tak dokonalé. Píše o její nerozvážnosti, o jejích záletech, ale i o tom, že byla povahy poměrně prchlivé.

Rozdíl mezi díly je tedy v zaujetí a objektivitě, v obraně a vysvětlení.

10 Seznam použité literatury

IVANOV, Miroslav. *Zahrada života paní Betty (později Boženy N.)*. Praha: NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2012, ISBN 978-80-7388-620-2.

TILLE, VÁCLAV. *Božena Němcová*. Praha: Odeon, 1969.

BLÜMLOVÁ, Dagmar. *Evropan Václav Tille*. České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny, 2010. ISBN 978-80-904446-1-4.

MENCLOVÁ, Věra; VANĚK, Václav. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2005, s. 682. ISBN 80-7277-179-5.

ŠUBRTOVÁ, Milena; CHOCHOLATÝ, Miroslav. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2.: Čeští spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

Literární měsíčník. 1979, roč. 8, č. 4

Literární měsíčník. 1984, roč. 13, č. 4

Lexikon české literatury 4/I S-T: Osobnosti, díla, instituce. [Red. Luboš Merhaut] Praha: Academia, 2008, s. 920-927. Literární řada. ISBN 978-80-200-1572-3.

11 Resumé

A topic of my bachelor thesis is Božena Němcová from Tille's and Ivanov's point of view. Božena Němcová is analyzed on a basis of those two authors' works. The bachelor thesis deals with her personality, appearance, mentality, family life, existential problems and also with her love life. And last but not least it deals with Václav Tille's and Miroslav Ivanov's views and attitudes, but also with my opinion on those two authors' works.